

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 6 NOVEMBER 1946

No. 1539

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;

H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;

J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f26* per jaar. Overzeesche gebiedsdeelen en buitenland f28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.

Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408

INHOUD: Blz.

De investeringen in 1947 door Prof. Dr. Ir. J. Goudriaan	723
De Subcommissie der U.N.O. voor het herstel der verwoeste gebieden door H. J. Witteveen	725
De Zweedsch-Russische economische overeenkomst door Dr. M. Vajda	727
Wat ook niet mag worden vergeten door H. Bon-tenbal	731
De prijspolitiek en de detailhandel door E. A. V. Vermaas	733
A anteekeningen:	
Indrukken uit Polen	734
Het vraagstuk der investeringen	735
Ontvangen boeken	736
Geld- en kapitaalmarkt	736
Statistieken:	
Bankstaten	736
Disconto's	738
Wisselkoersen	738
Emissies in 1946	738

DEZER DAGEN

is ruiten troef. Het is niet glashelder in welk spel. In Parijs speelde men de vorige maand met vaste maats, dat deed aan bridge denken. Maar het was er verre van, dat Oost en West maats waren, laat staan, dat een van hen zijn kaarten op tafel legde, om den ander mee te laten spelen. Het lijkt meer op boston, met beurtelings dingen om een partner, solo spelen en misère declareren. Al dan niet met écart van een minder gewensch-

element. No trumps is nog niet in de spelregels opgenomen, al is een wijziging van het reglement op dit punt in overweging.

Ook het afrekenstelsel wijst op boston. Voorloopig houdt elk der spelers nog zijn eigen doosje met fiches in handen; de winnaars stellen met groot gebaar hun overschotten ter beschikking van hen, die tekort komen. Maar een stelsel van papieren notitie, onder en boven de streep, is in bewerking. Nederland heeft bij de Wereldbank te Washington een leening van vijfhonderd miljoen dollar aangevraagd.

Dat is ongeveer evenveel als de geraamde opbrengst van de juist bij de Staten-Generaal ingediende vermogensheffing ineens tot een hoogte van 10 à 25 pCt. van het vermogen. De Memorie van Toelichting tot dat ontwerp geeft eenige interessante cijfers omtrent deze staatsschuld. Inclusief de vlottende bedraagt deze ruim 22 milliard; waarvan 1,5 milliard buitenlandsche. Dat is 5½ maal zooveel als medio 1939, of, indien men rekening houdt met de depreciatie van den gulden tot 72 pCt., rond 4 maal zooveel. De staatsschuld der Vereenigde Staten steeg, blijkens een staatje in de Memorie van Toelichting, tot het 6-voudige, die van België tot het 4½-voudige, die van Zweden tot het 4-voudige, die van Engeland tot het 3-voudige van medio 1939.

Deze verhoudingscijfers stellen wel eenigszins gerust, althans in relatieven zin. Toch ligt het den Nederlander niet, zulke groote schulden aan te gaan. Dat blijkt al uit de schroom, van het aangeboden consumentencrediet gebruik te maken, voordat de Regeering heeft laten zien, hoe de kaarten liggen. De Nederlander houdt niet van va-banque spel. Hij is afkeerig van een gewaagd forcing-bid, hij is bescheiden van aard, zelfs als hij grenscorrecties verlangt en als hij beleefd verzoekt, bij het spel van de Groote Vier achter de kaarten te mogen zitten toekijken. Zoo soliede zijn de Nederlanders in hun bieding, dat deelnemers aan de drive te Batavia eerst met Den Haag overleggen, alvorens het bod van hun wederpartij te beantwoorden.

Veel vrijer in hun biedingen zijn spelers, die honortricks in handen hebben. Dat zijn atoomenergie en productiecapaciteit. Wie deze mist, is zwak, en wie tevoren, in Potsdam, al een manche heeft gewonnen, is uiterst kwetsbaar. Hij zoekt zijn heil in maskerspel, geeft nu eens een vriendelijke invite, maar verstoort de gewekte verwachtingen spoedig weer door een sarcastisch te kennen gegeven renonce. . . . menige vechtmanche zal de president der V.S. na dezen uitslag der tusschenverkiezingen met het Congres hebben te spelen.

Wat de productiecapaciteit betreft, de laatste cijfers betreffende de industrieele productie in Nederland zijn gunstig. September is over de geheele linie boven de vorige maanden, in sommige bedrijfstakken zelfs aanzienlijk daarboven. Ook in de textielindustrie. En de wereldkatoenenmarkt vertoont een scherpe prijsdaling. Biedt de naaste toekomst dan méér dan misère met een praatje?

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP
Chemische Fabriek „Naarden”
 gevestigd te NAARDEN.

UITGIFTE van
2000 gewone aandeeleu,
 elk groot nominaal f 200.— aan toonder,
 voor de helft deelende in de winst van het loopende
 boekjaar, eindigende 31 December 1946.

Ondergeteekenden berichten, dat zij de inschrijving
 op bovengenoemde aandeeleu, uitsluitend voor
 houders van gewone aandeeleu, openstellen op

VRIJDAG, 15 NOVEMBER 1946,
 van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,
 bij haar kantoren te Amsterdam, Rotterdam en
 's-Gravenhage

tot den koers van 120 pCt.

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 6 Nov. 1946

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn ver-
 krijgbaar bij de inschrijvingskantoren.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.
De Twentsche Bank N.V.

Amsterdam. 6 November 1946.

FRIESCH-GRONINGSCHÉ HYPOTHEEKBANK N.V.
NEDERLANDSCHÉ HYPOTHEEKBANK N.V.
ALGEMEENE FRIESCHÉ HYPOTHEEKBANK N.V.

Reserves f 13.900.000

Tot een beperkt bedrag stellen wij verkrijgbaar

3% PANDBRIEVEN

Friesch-Groningsche Hypotheekbank N.V.

à 100%

met 2 1/2 % verplichte uitloting.

Voorloopig worden receptissen afgegeven.

DE KOLENVOORZIENING VAN
NEDERLAND

door Dr. A. DE GRAAFF

PRIJS f 5.50*

Publicatie No. 35 van het N.E.I. (Prijs voor donateurs
 en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut
 f 4.10, te bestellen bij het N.E.I.). Hiervan zijn nog
 slechts enkele exemplaren beschikbaar.

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem

MAAKT GEBRUIK van de rubriek „Vacatures” voor het
 oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

DE BANK

HOUDT
 HAAR CLIENTEN
 GEREGLD OP
 DE HOOGTE
 VAN VOOR HEN
 BELANGRIJKE
 BERICHTEN OP
 FINANCIËEL
 GEBIED

ROTTERDAMSCHÉ
BANKVERENIGING
 200 VESTIGINGEN
 IN NEDERLAND

Naaml. Venn.

Hollandsche
Belegging- en
Beheer-Mij.

Ann. 1930
 Heeregracht 320 — Amsterdam

Beheer en Adviesgeving
 voor
PENSIOENFONDSEN,
STICHTINGEN,
ONDERNEMINGEN
EN PARTICULIEREN

Commissarissen:

Prof. Ir. I. P. de Vooy;
 Drs. J. H. Gispén;
 Mr. I. J. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;
 Dr. F. Ph. Groen-veld;
 A. C. Leeuwenb. rgh.

R. Mees & Zoonen

Anno 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

Rotterdam

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen
 Amsterdam (alleen Assurantie)

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

gispén

meubelen en gisolampen

culemborg
 amsterdam
 rotterdam

DE NEDERLANDSCHÉ
HANDEL-MAATSCHAPPIJ N.V.

(DEVIEZENBANK)

Hoofdkantoor: Amsterdam
 Kantoren in binnen- en buitenland

ALLE BANK-, EFFECTEN- EN
ASSURANTIEZAKEN

DE INVESTEERINGEN IN 1947¹⁾.

Wie voor zichzelf nagaat, op welke manier men het vlugste komt tot een rationeel planning der investeringen, moet wel ongeveer tot onderstaande conclusies geraken.

1. In de eerste plaats is een nauwkeurige kennis noodig van aantal en capaciteit der productiemiddelen, welke in Mei 1940 aanwezig waren, en van de percentages, welke sedertdien geroofd, vernield of ernstig beschadigd zijn.

2. Vervolgens zal men er zich rekenschap van geven, dat in de meeste bedrijfstakken, en met name in handel, industrie en verkeer de vooroorlogse capaciteit groter was dan strikt noodzakelijk voor de Nederlandsche behoefte en een rendabel export. Een algemeene overcapaciteit van tenminste 10 pCt. mag men veilig aannemen, in sommige bedrijfstakken stijgend tot 20, in enkele tot 50 pCt. Hiermee wil niet gezegd zijn, dat deze overcapaciteit volstrekt nutteloos was; een hoogst enkele maal werd zij wel eens ten volle gebruikt en zij droeg er steeds toe bij alle disposities soepel en meer bedrijfszeker te maken. Maar volstrekt onontbeerlijk was zij niet.

3. De percentages sub 1. verminderd met die sub 2. zal men nu vervolgens rangschikken naar afdalende grootte en naar de urgentieklasse der bedrijven, waarop zij betrekking hebben. Dat hierbij de productie voor voeding, woning en kleding, het daarvoor noodige transport, de steenkoolproductie en de bedrijven, welke deviezen opleveren, de hoogste prioriteit krijgen, zal door niemand worden betwist.

Wat evenwel in Plan 1947 onmiddellijk opvalt is, dat de basisgegevens sub 1. geheel ontbreken. Men vraagt zich met eenige bezorgdheid af, of zij wel „in Den Haag” bekend zijn. Tot dusverre is alleen gepubliceerd een statistiek van den veestapel, van enkele verkeersmiddelen, van de verwoeste woningen en van het productie-apparaat van de baksteen- en dakpannenindustrie, enz. Laatstgenoemde gegevens zijn verzameld door het Centraal Bureau voor de Statistiek in den zomer van 1945, op verzoek van het inmiddels opgeheven Rijksbureau voor Bouwmaterialen. „Het bleek echter, dat op verschillende vragen geen juiste antwoorden konden worden verkregen. De bewerking van het grondmateriaal is mede hierdoor vertraagd” — en de publicatie geschiedde eerst enkele weken geleden, in September 1946²⁾.

Men krijgt uit deze mededeelingen den indruk, dat dit onderzoek naar het productie-apparaat van de baksteenindustrie enz. geheel op zichzelf staat, op de gewone rustige ambtelijke wijze is uitgevoerd en slechts in zeer verwijderd verband staat tot den urgenten roep om gegevens, die volstrekt noodzakelijk zijn voor een goed beleid: gisteren, vandaag en morgen. En men denkt met eenigen weemoed terug aan den tijd na den vorigen oorlog, toen ons ambtelijk apparaat een fractie was van het tegenwoordige, bedrijfsorganisaties en vakgroepen nog niet waren uitgevonden, maar mannen met een helderen realistischen blik als wijlen Van IJsselstijn en Zaalberg de benodigde gegevens met een practisch bruikbaren graad van nauwkeurigheid binnen enkele weken op tafel zouden hebben gebracht.

In Plan 1946 (blz. 53) had het C.P.B. nog geconstateerd, „dat er ernstige behoefte bestaat aan bewerking van de door de Schade-enquête-commissies verzamelde gegevens, zonder welke het niet wel mogelijk is een investeringsprogramma op te stellen”.

¹⁾ Zie ook: „Verbruik en investering in 1947” en „Voeding, woning- en kledingvoorziening in 1947” door Prof. Dr. Ir. J. Goudriaan in „E.-S.B.” van 23 en 30 October 1946.

²⁾ „Maandschrift van het C.B.S.”, Juni/Juli 1946, blz. 368.

De behoefte werd dus gevoeld, maar de aangeduide oplossing is weinig gelukkig. Het rommelige en voor een groot deel gemanipuleerde materiaal der eigen schade-aangiften kan hoogstens onbetrouwbare en weinig overzichtelijke resultaten opleveren — ten koste van veel werk. En ook hier wordt dan de blik gericht op globale gegevens in geld in plaats van op concrete, direct waargenomen gegevens in natura. Maar in Plan 1947 wordt van deze o.i. geheel overbodige bewerking niet eens meer gerept. Plan 1947 maakt begrotingen voor de investeringen in het raamplan 1946—1952 en in het globale Plan 1947 *zonder* de gegevens „zonder welke het niet wel mogelijk is een investeringsprogramma op te stellen”.

Plan 1947 slaat een anderen weg in. Het stelt, zonder eenige motiveering, de wenschelijkheid, „dat zoo spoedig mogelijk na 1950 per hoofd der werkende bevolking een even groot apparaat beschikbaar is als in 1938” (blz. 17). De boven sub 2. genoemde percentages der overinvesteringen (d. i. der ongebruikte capaciteit) worden dus welbewust buiten beschouwing gehouden.

Maar hoe gaat dan de berekening verder? Men heeft „uit statistische gegevens afgeleid, dat in de industrie het geïnvesteerde kapitaal per arbeider schommelt om f. 2.500 naar de prijzen van 1938. De nieuwe waarde der investeringen kan gemiddeld op het dubbele bedrag, dus op f. 5.000 per arbeider worden gesteld, of op 2,5 maal f. 5.000 = f. 12.500 naar de prijzen van 1947” (blz. 24).

„Uit investeringen, die in den loop van dit jaar (1946) reeds werden voorbereid, is evenwel gebleken, dat het investeringsbedrag per arbeider varieerde van f. 4.500 tot f. 6.000. Deze investeringen betreffen groote uitbreidingsobjecten der metaalindustrie” (blz. 24). Nu zou men op grond van het notoire feit, dat de metaalindustrie tot de meest kapitaalintensieve behoort, verwachten, dat men de empirische gegevens als maxima in de plaats zou stellen van de uiterst dubieuze „statistische gegevens” over het gemiddelde. Maar het C.P.B. vindt in deze empirie slechts aanleiding de f. 12.000 te verlagen tot f. 10.000. Wij achten f. 5.000 als algemeen gemiddelde voor de industrie volkomen verantwoord en eerder te hoog dan te laag.

Om het bedrag aan nieuwe investeringen te vinden wordt in Plan 1947 het bedrag per arbeider vermenigvuldigd met het acres aan industriele bevolking. Het C.P.B. raamt dit voor het 14-jarig tijdvak 1939 t/m 1952 op rond 300.000: Dit lijkt alleszins aanneemelijk; in het 10-jarig tijdvak tusschen de beide laatste volkstellingen (31 December 1920—1930) nam de industriele bevolking toe van 1.028.158 tot 1.235.412, dus met ruim 200.000. Met een eenheidsbedrag van f. 10.000 investering per hoofd rekenende, komt het C.P.B. dus tot een bedrag van f. 3 milliard als vereischt voor de industriele expansie; wij komen voor hetzelfde doel slechts tot f. 1,5 milliard.

Het is interessant om beide schattingen te vergelijken met de emissie-statistiek over het tijdvak 1920—1930. Het totaal gestorte bedrag aan nieuw geld voor industriele aandeelen en obligaties bedroeg globaal f. 500 millioen. Voor een industriele expansie, die anderhalf maal zoo groot is, zou dus noodig zijn f. 750 millioen. Het prijsniveau 1938 was ongeveer 0,8 van het gemiddelde 1920—1930. Op basis 1938 beloopt het vereischte investeringsbedrag dus rond f. 600 millioen, d. i. precies gelijk aan het bedrag, dat men verkrijgt door onze raming van f. 1,5 milliard voor het tijdvak 1946—1952 met den factor 2,5 (zie boven) te reduceeren op 1938. Het is evident, dat een zeker deel der nieuwe investeringen buiten de

effectenmarkt om is verlopen: uitbreiding uit eigen middelen, expansie van familievennootschappen enz.; daartegenover staat, dat een zeker deel van het op de Nederlandsche markt opgenomen geld voor investeerde in het buitenland is benut en dat de geëmiteerde bedragen buiten de demarcatie van het investeringsbedrag, zooals dit door het C.P.B. wordt gebruikt³⁾. Het is hooger onwaarschijnlijk, dat de algebraïsche met deze tegengestelde tendenties in de investeringsbedrag zou doen verdubbelen; ik acht het waarschijnlijker, dat men nog lager komt dan f. 1,5 milliard.

De overige investeringsbedragen, nl. die voor vervanging en voor herstel van oorlogsschade, worden in Plan 1947 gegeven zonder specificatie en motiveering en onttrekken zich daardoor aan nadere analyse.

Belangrijker dan een critiek op de details van deze berekeningen is een discussie over het standpunt, dat het C.P.B. inneemt t.a.v. den meest gewenschten omvang der investeringen in het algemeen.

Men doet den samenstellers van het rapport geen onrecht, indien men zegt, dat het belang van hogere investeringen door hen wel zeer sterk op den voorgrond wordt gesteld.

Op blz. 13 van de bijlage deelen zij mede, dat de vervangingsinvesteringen voor 1947 f. 100 miljoen hooger zijn geraamd dan voor 1946, omdat „gebleken is, dat de vervangingen in 1938, waarop de raming van 1946 was gebaseerd, geringer zijn geweest dan in verband met de economische slijtage van het productie-apparaat noodig was”. Maar welken maatstok heeft het C.P.B. gebruikt om deze „economische slijtage” (bedoeld is: de technico-economische veroudering) te meten? Zelfs in één bepaald bedrijf, waarvan men alle details tot zijn beschikking heeft, is het niet zoo eenvoudig een scherpe grens te trekken tusschen investering voor vervanging en voor uitbreiding. Voor een efficiënte verhuizing heeft deze onderscheiding geen enkele beteekenis; in tegendeel, zij is overbodig, dus schadelijk. Hoe heeft het C.P.B. dan over deze, in de practijk niet bestaande onderscheiding, statistische gegevens verzamelen en dan nog wel met die mate van accuratesse, dat men tot het geheel der Nederlandsche bedrijfs wereld kan zeggen: gij hebt in 1938 uw productie-apparaat niet op peil gehouden; gij hadt f. 100 miljoen méér behoeven te investeren?

Aan het slot van zijn rapport (blz. 62) ziet het C.P.B. de mogelijkheid onder de oogen, dat de voor 1947 geraamde verhooging van het Nationaal Product wel eens niet zou kunnen worden bereikt. Voor dat geval zegt men: „Deze verlaging van middelen zal niet mogen worden verhaald op de investeringen. Zou men deze investeringen aantasten, dan zou dit den wederopbouw zoodanig in belangrijke mate doen stagneeren, dat daardoor de werkgelegenheid en de welvaart voor de toekomst in gevaar zouden komen”.

Over het verband tusschen welvaart en investeringen spreken wij zoo aanstonds, maar hier willen wij reeds onmiddellijk protest aantekenen tegen het onjuiste verband, dat het rapport legt tusschen investering en werkgelegenheid. Dit verband wordt in het rapport niet nader gemotiveerd. Maar in een artikel van Drs. H. J. Witteveen over „De toekomstige taak van het Centraal Planbureau”⁴⁾ vindt men

³⁾ Ten aanzien van de grond schijnt dit niet geheel zeker; de tabel van blz. 25 vermeldt: investeringen inclusief grond en gebouwen. Maar de zuivere grondwaarde, dus exclusief kosten voor opheffing, bestrating enz., kan kwalijk als investering der Nederlandsche volkshuishouding worden aangemerkt.

⁴⁾ „De Industrie”, Orgaan van de Hoofdgroep Industrie, No. 9 van 1 Mei 1946.

een uitvoerige verdediging, gegrond op de geschriften van Keynes. Witteveen constateert, dat in het verleden „het niveau der investeringen op een te laag peil kwam te liggen”, en dat men er dus naar moet streven om in de toekomst „de investeringen op een voldoende omhoog te brengen”. Dit beroep op Keynes is niet op zijn plaats voor Nederland in 1946 en 1947. Keynes schreef onder den indruk van de groote en min of meer chronische deflatie-crisis, welke zich in Engeland vooral 1925 tot 1932 heeft gemanifesteerd. In een deflationistische fase is het aangewezen om door investeringen van overheidswege de economische activiteit te prikkelen. Het is de welbekende politiek van openbare werken, reeds door Robert Malthus in 1820 verdedigd ter bestrijding van de deflatie na de Napoleontische oorlogen⁵⁾. Er is niets op tegen, dat het C.P.B. zorg draagt, dat er een stapel goed voorbereide objecten gereed ligt, ten bedrage van vele honderden miljoenen, om deze te kunnen uitgeven van overheidswege, als Nederland in de eerstvolgende deflatiecrisis geraakt. Maar het is de oerijmdeed zelf om deze politiek tot uitvoering te willen brengen in het Nederland van 1946 of 1947, dat in den ernstigsten strijd tegen de inflatie is gewikkeld, die bij menschenheugenis in de geschiedenis van dit land is voorgekomen. Het is averechteste planning om nu voorgaande voor groote investeringen te maken; een rationeele planning moet er integendeel op zijn gericht het volumen der investeringen zoo klein mogelijk te houden en slechts die objecten toe te laten, wanneer het verwezenlijken van de productieve nuttige consumptie- of uitvoerigoederen op korten termijn aanzienlijk vergroot.

„In principe is het wel zeker” — zegt Plan 1947, blz. 28—, „dat extra groote investeringen in een jaar het Nationaal Product volgende jaren extra zullen doen stijgen en ook hier zal het omgekeerde evenzeer gelden”. Maar dit is „in principe” heelemaal niet zeker; het moet van geval tot geval uiterst nauwkeurig en critisch worden onderzocht — anders plant men Nederland (in de dubbele beteekenis) in de armoede in plaats van in de welvaart. Een enkel voorbeeld ter toelichting.

De tegenwoordige directie der Nederlandsche Spoorwegen heeft het laatste jaar propaganda gemaakt voor drie groote verhoeringsprojecten: 1. volledige electrificatie; 2. verhooging van de snelheid tot 150 km-h; 3. aanleg van een rechtstreeksche, gedeeltelijk ondergrondse, lijn Amsterdam—Den Haag.

In welke mate zullen deze investeringen nu het Nationaal Product van volgende jaren doen stijgen? Voorzover electrisch materieel gekocht wordt in de plaats van vernietigd, maar onmisbaar stoommaterieel, is de aanschaffing volkomen verantwoord, ook al zou het investeringsbedrag dientengevolge hooger worden: het is ongerijmd om aanzienlijke bedragen te steken in een tractievorm, die verouderd en oneconomisch is.

Voorzover electrisch materieel gekocht zou worden ter vervanging van nog beschikbare stoomtractie, is deze zaak veel minder urgent. Gegeven de allesbeheerschende kapitaalschaarste, is deze verhoogingsinvestering alleen gemotiveerd, indien zij, alle baten en lasten op de juiste wijze in rekening gebracht, aanleiding geeft tot een zeer hoog kapitaalrendement, veruitgaande boven de kunstmatig laaggehouden 3 pCt.

Veel ongunstiger moet het oordeel luiden over de omvangrijke investering, welke verbonden is aan de vergroting van de snelheid. De vermeerdering van het Nationaal Product door deze grootere snelheid

⁵⁾ R. Malthus: „On political economy”: „In a period like the present, it is desirable to employ the working classes in labour, the results of which do not come for sale into the market, such as roads and public works” (blz. 514).

tendeert naar nul — neen, zij is vermoedelijk vrij sterk negatief. Aan de creditzijde komt alleen een deel van het personenverkeer voor zakelijke doeleinden op lange afstanden. Wanneer men nu weet, dat rond de helft van het verkeer plaatsvindt tusschen den steden-vierhoek Amsterdam—Den Haag—Rotterdam—Utrecht; dat daarbuiten het verkeer op den langen afstand van het type stedenvierhoek- Maastricht of Groningen maar een kleine dichtheid heeft; dat rond de helft van alle personenverkeer voor niet-zakelijke doeleinden geschiedt en dat het zakenverkeer per spoor steeds verder zal worden afgeknabbeld door de particuliere auto en het algemeene en privé-vliegtuig, dan is het duidelijk, dat de op geld gewaardeerde creditpost uitermate klein is.

Maar de debetpost neemt toe op alle fronten. In het gebied der groote snelheden is de luchtweerstand bepalend voor den treinweerstand; het energieverbruik stijgt dus ongeveer evenredig met het kwadraat, het machinevermogen enz. evenredig met de derde macht van de snelheid; de rail zal verzwaard worden van 46 op 63 kg-m, dus met 37 pCt.; het aantal dwars-liggers per meter vergroot, de inheemsche grindballast vervangen door den uitheemschen steenslag; de spoorbruggen verzwaard, enz. De invloed op de Nederlandsche betalingsbalans, nu en in de toekomst, is zwaar negatief.

De aanleg van de ondergrondse baan Amsterdam—Den Haag biedt evenmin aantrekkelijke perspectieven voor het Nationaal Product. De creditpost is om de boven reeds genoemde redenen zeer gering; de debetpost in kapitaals- en in exploitatiekosten aanzienlijk.

Het is niet onmogelijk, dat men door deze doublure de meest rendabele lijn van het geheele net duurzaam verliesgevend kan maken. Want men mag zich niet laten misleiden door de abnormale ontwikkeling, welke het reizigersverkeer tijdens en na dezen oorlog — evenals tijdens den vorigen — heeft vertoond. Men moet erop rekenen, dat de regressie, welke het spoorbedrijf te zien gaf in het tijdvak 1920—1940, zich weer zal voortzetten, zoodra de tegenwoordige inflatie en schaarschte tot het verleden behooren. De investeringsfouten, gemaakt in de jaren 1914—1929, zouden, bij herhaling, de Nederlandsche economie veel sterker benadeelen dan toen.

In de eerste oriënteringsnummers van dit weekblad heeft Prof. Mr. J. G. Koopmans onder den titel „Kapitaalschaarschte en wederopbouw” een aantal belangrijke beschouwingen gegeven, welke wij ten volle onderschrijven⁶⁾. Wij zouden ze slechts willen aanvullen met het gezichtspunt, dat wij in ons vorig artikel hebben ontwikkeld over de beteekenis van kapitaalinvesteering in de arbeidskracht. En wij willen duidelijkheidshalve het betoog van Prof. Koopmans en het onze ten gunste van een zoo kort mogelijken productie-omweg nog eens samenvatten in onderstaande getallenschema's.

1. Stel, dat men 100 punten beschikbare koopkracht onttrekt aan het consumptiefonds en investeert in een productiemiddel, dat 2 pCt. jaarlijksche afschrijving vraagt en 3 pCt. kapitaalrente opbrengt, dan is het resultaat aan Nationaal Product na afloop van het eerste jaar, nadat de investeeing is voltooid: minus 100 plus 5 = minus 95.

Elk volgend jaar levert een plus van 5. Twintig jaar na voltooiing der investeeing is het gat gedicht; elk volgend jaar levert dan een netto saldo van 5 punten op.

2. Stel nu, dat men de 100 punten beschikbare koopkracht had geïnvesteerd in een kortlopend en exceptioneel rendabel activum, dat bijv. 15 pCt. jaar-

lijksche afschrijving vraagt bij een rendement van 10 pCt. Dan is het resultaat aan Nationaal Product na afloop van het eerste jaar:

minus 100 plus 25 = minus 75.

Elk volgend jaar levert een plus van 25. Vier jaar na voltooiing der investeeing is het consumptiefonds weer op peil; elk volgend jaar levert dan een netto saldo van 25.

3. Stel vervolgens, als derde geval, dat men de 100 punten beschikbare koopkracht had gericht op de productie van voedings- en genotmiddelen — aannemende, dat dit in de technische, quantitatieve sfeer mogelijk is. Dan acht ik het aannemelijk, dat men, niet eerst na vier of twintig jaren, maar reeds na even zoovele maanden of weken, een productiviteitsstijging krijgt, die aanzienlijk méér oplevert dan 100 punten. Er is, gegeven de onvoldoendheid der tegenwoordige voeding, gegronde reden voor de verwachting, dat investeeing in de levende arbeidskracht spoediger een hooger rendement afwerpt dan welke investeeingen in doode productiemiddelen ook.

Voor het volledig op peil brengen van het verbruik van voedings- en genotmiddelen zou een bedrag noodig zijn van rond f. 850 miljoen per jaar (af te leiden uit tabel 5 van de bijlage). Maar het op peil brengen van de productiviteit belooft een jaarlijksche winst van f. 1.600 miljoen (af te leiden uit tabel 3 van de bijlage).

Het zal stellig niet mogelijk zijn het tekort van f. 850 miljoen ineens te overbruggen, maar de eerst toegevoegde hoeveelheden zijn waarschijnlijk ook hier het meest rendabel.

Een omvangrijke investeeingspolitiek heeft onder de tegenwoordige omstandigheden nog een extra nadeel in verband met den invloed op het prijsniveau. Welke middelen men ook toepast voor de financiering, het is practisch vrijwel niet te vermijden, dat zekere inflationistische tendenties binnensluipen en per slot van rekening een grootere koopkracht zich richt op de markt der consumptiegoederen dan met de beschikbare koopwaar overeenkomt. Ook om deze reden is het gewenscht allereerst te streven naar een stelselmatige verruiming van de voorziening met eerste levensbehoeften. Op dit terrein tiert de zwarte markt het weligst, daar heeft zij, den grootsten omvang en is maatschappelijk het schadelijkst. Daar kan zij alleen afdoende worden bestreden door het eenvoudige, maar beproefde recept: het scheppen van verzadiging.

Prof. Dr. Ir. J. GOUDRIAAN.

DE SUBCOMMISSIE DER U.N.O. VOOR HET HERSTEL DER VERWOESTE GEBIEDEN.

Op 29 Juli jl. is te Londen bijeengekomen de „Temporary Subcommittee on Economic Reconstruction of Devastated Areas”.

Deze subcommissie is, voorzoover mij bekend, de eerste geweest, welke in opdracht van den Economischen en Socialen Raad der Vereenigde Naties met het onderzoek van een aantal concrete economische problemen is begonnen.

Haar bijeenkomst is, te midden van de vele belangrijke internationale conferenties in deze na-oorlogse jaren, uiteraard betrekkelijk ongemerkt voorbijgegaan. Juist om deze reden is het echter van belang op deze plaats op enkele voor de toekomst wellicht belangrijke aspecten van het werk dezer subcommissie de aandacht te vestigen.

Taak der subcommissie.

De taak der subcommissie was, zooals haar naam

⁶⁾ „E.-S.B.” van 18 Juli en 1 Augustus 1945.

aangeeft, aan den Economischen en Socialen Raad verslag uit te brengen omtrent den voortgang van den wederopbouw in de verschillende door den oorlog getroffen landen.

In concreto is deze taak in het mandaat der subcommissie op de volgende wijze omschreven.

In de eerste plaats moest een overzicht worden gegeven van de schade in de verschillende landen; van de mate, waarin deze schade reeds is hersteld; en van den invloed, welke deze schade nog heeft op het niveau der bedrijvigheid.

In de tweede plaats moest een rapport worden uitgebracht over den voortgang van den wederopbouw in de verschillende sectoren van het economisch leven en over de moeilijkheden en „bottle necks”, welke hierbij zijn opgetreden.

In de derde plaats moesten, op grond van het voorafgegane onderzoek der situatie, suggesties worden gedaan ten aanzien van internationale maatregelen, waardoor die situatie zou kunnen worden verlicht en de voortgang van den wederopbouw worden versneld.

In de vierde plaats tenslotte diende te worden nagegaan, of de in de verschillende landen bestaande wederopbouwplannen met elkaar in overeenstemming te brengen zouden zijn en of niet het gevaar bestond, dat deze plannen op bepaalde punten een conflict van belangen zouden doen ontstaan.

Deze taak was, zooals men ziet, al zeer omvangrijk. Zij moest bovendien binnen korten tijd worden voltooid; het was nl. de bedoeling, dat het rapport nog tijdig aan den dit jaar in September bijeenkomenden Economischen en Socialen Raad zou worden voorgelegd.

In verband hiermede was het van den aanvang af duidelijk, dat het rapport slechts een voorloopig karakter zou kunnen hebben. De bedoeling, welke bij het overhaast bijeenroepen der subcommissie heeft voorgezetten, is ongetwijfeld deze geweest, dat ten spoedigste althans een begin zou worden gemaakt met de behandeling van de zoo urgente problemen van den wederopbouw in het kader van de organisatie der Vereenigde Volkeren.

Resultaten van het werk der subcommissie.

Welke punten uit het voorloopig rapport, dat in de tweede helft van September jl. inderdaad aan den Economischen en Socialen Raad is aangeboden, zijn van het meeste algemeene belang?

Zeer veel tijd is door de subcommissie besteed aan het bijeenbrengen van een omvangrijke documentatie, ten aanzien van de economische situatie in de verschillende landen en van de in deze landen bestaande plannen voor den wederopbouw en het herstel.

Ofschoon zeer waardevol materiaal is bijeengebracht, bleek uit dit onderzoek toch wel zeer duidelijk, dat om tot concrete aanbevelingen te komen ten aanzien van afzonderlijke punten een zooveel verdergaand onderzoek noodig zou zijn, dat daarvoor de tijd geheel en al zou ontbreken.

De belangrijkste aanbevelingen van de subcommissie behelzen dan ook veeleer een programma voor verdere werkzaamheden en voor verder onderzoek dan suggesties ten aanzien van concrete maatregelen.

Dit kan worden toegelicht aan de hand van de twee groepen van verschillende problemen, welke in de taak der subcommissie zijn te onderscheiden:

in de eerste plaats de vraagstukken van onmiddellijk belang, aangaande de opheffing van de thans bestaande „bottle necks”, verdeeling van grondstoffen enz.;

in de tweede plaats de meer voor den langen duur van belang zijnde problemen met betrekking tot de coördinatie tusschen de wederopbouwplannen der verschillende landen.

De „Economic Commission for Europe”.

De problemen van onmiddellijk belang betreffen in

de eerste plaats de grondstoffenverdeling, de energieverdeling, transportvraagstukken, vraagstukken van migratie van arbeiders, van het beschikbaar stellen van credieten ter financiering van den wederopbouw enz. De meeste dezer vraagstukken worden reeds door daartoe speciaal in het leven geroepen internationale organisaties behandeld, zooals het „Emergency Economic Committee for Europe” (E.E.C.E.); de „European Coal Organization” (E.C.O.); de „European Central International Transport Organisation” (E.C.I.T.O.) enz. Het had voor de „Subcommission on Economic Reconstruction of Devastated Areas” weinig zin om zich uitvoerig in het werk dezer organisaties te gaan verdiepen. Het belangrijkste feit, dat bij de bestudeering van deze vraagstukken in het oog viel, was echter de noodzaak om tot coördinatie van de acties verschillende lichamen te komen. De subcommissie heeft daarom gesuggereerd¹⁾ om over te gaan tot de oprichting van een „Economic Commission for Europe”, welke commissie de verschillende genoemde lichamen zou overkoepelen en in zich opnemen en daardoor voor de coördinatie van hun activiteiten zou zorg dragen. Deze „Economic Commission for Europe” zou dan tegelijkertijd nog een aantal nieuwe taken krijgen toegewezen. Zij zou in het algemeen zijn op te vatten als een soort van regionale onderafdeeling van den Economischen en Socialen Raad zelf, een onderafdeeling, waarin dus alle speciaal voor Europa belangrijke vraagstukken nader zouden kunnen worden behandeld.

Het is duidelijk, dat dit voorstel der subcommissie een interessant nieuw element in de internationale organisatie zou brengen. Op eventuele voor- en na-deelen zelf kan thans niet nader worden ingegaan. Vermeld moge hier alleen worden, dat onlangs door Veldmaarschalk Smuts de oprichting van een dergelijken Economischen Raad voor Europa met klem is ondersteund. Het is intusschen ook nog twijfelachtig, of inderdaad tot oprichting van een dergelijke Europeesche commissie zal worden overgegaan; het is nl. wel gebleken, dat het voorstel van Russische zijde niet zeer gunstig is ontvangen. In deze Russische houding viel zeer duidelijk de vaak waarneembare en zeer ongelukkige tendentie van de Russische politiek te bespeuren, om zichzelf in sterke mate van de buitenwereld af te sluiten, en anderzijds om iedere economische samenwerking in West-Europa met een zeer wantrouwend oog te bezien.

De coördinatie der bestaande wederopbouwplannen.

De meer op den langen duur gerichte vraag naar de mate, waarin de in de verschillende landen bestaande plannen met elkaar verenigbaar zijn, is bij de geheele taak der subcommissie wellicht de belangrijkste. Dit behoeft nauwelijks betoog.

Gedurende de oorlogsperiode zijn zulke belangrijke structuurverschuivingen in de wereld opgetreden, dat vele landen de noodzaak zien om hun economisch leven in andere richting te ontwikkelen dan voorheen. Behalve door deze permanente factoren wordt echter de situatie thans ook op zeer ingrijpende wijze door tal van incidenteele factoren verstoord. Vele industrieën zijn tijdelijk nog niet op dreef; sommige productiegebieden zijn tijdelijk nog niet ingeschakeld; naar vele producten bestaat, ten gevolge van de oorlogsomstandigheden, tijdelijk een abnormaal hooge vraag. Al deze compliceerende factoren versluieren het beeld van de werkelijke economische positie en maken het daardoor voor ieder land uiterst moeilijk een plan voor de ontwikkeling van zijn industrie op te stellen, dat na de overgangperiode in het gewijzigde kader der wereldeconomie zal passen.

¹⁾ Een officieel voorstel is niet gedaan, daar de Russische delegatie nog geen instructies ten aanzien van dit voorstel had ontvangen.

Deze moeilijkheden zouden nog aanmerkelijk worden versterkt, indien de verschillende landen hun plannen zouden ontwikkelen zonder onderling contact en dus zonder van elkanders voornemens op de hoogte te zijn. Een dergelijke volkomen ongecoördineerde ontwikkeling van de plannen der verschillende landen zou derhalve zonder twijfel op den duur tot ernstige evenwichtsverstoringen moeten leiden. Na verloop van een aantal jaren zou stellig blijken, dat voor sommige industrietakken de capaciteit de vraag overtreft, terwijl door andere de behoeften niet kunnen worden bevredigd.

Dergelijke evenwichtsverstoringen zouden een aantal ernstige moeilijkheden in het economisch leven kunnen veroorzaken. In de eerste plaats zouden daardoor waarschijnlijk voor bepaalde landen moeilijkheden ontstaan bij het in evenwicht brengen van de betalingsbalans. Deze moeilijkheden zouden sommige landen ertoe kunnen noodzaken vergaande handelsbelemmeringen in het leven te roepen; de geheele actie ter bevordering van een zooveel mogelijk vrijen en multilateralen handel zou daardoor in gevaar kunnen worden gebracht.

In de tweede plaats bestaat de mogelijkheid, dat door een dergelijke onevenwichtige ontwikkeling van de wereldeconomie in bepaalde landen werkloosheid zal ontstaan, waardoor wellicht gevaar voor een nieuwe werelddepressie zou kunnen ontstaan. Door deze beide moeilijkheden zal tenslotte de geheele internationale sfeer zeer ongunstig kunnen worden beïnvloed.

Het schijnt derhalve een niet ongewettigde conclusie, dat het tot stand brengen van een zekere coördinatie in de ontwikkeling der afzonderlijke industrietakken in verschillende landen één der meest vitale punten voor internationale samenwerking is. Het is duidelijk, dat de belangrijke taak, welke hierin ligt, evenals iedere belangrijke taak, niet gemakkelijk zal zijn te volvoeren.

Om te beginnen zullen uiteraard moeilijke politieke problemen kunnen rijzen, wanneer op een gegeven moment zou blijken, dat bepaalde plannen niet met elkaar in overeenstemming zouden zijn. Deze moeilijkheden kunnen echter voorloopig nog terzijde worden gelaten, aangezien vóór alles noodig is, dat men althans weet, in hoeverre en op welke punten een disharmonische ontwikkeling dreigt op te treden. Wanneer men beter geïnformeerd zou zijn over de in de verschillende landen bestaande plannen en over de in verband daarmee te verwachten, toekomstige ontwikkelingen op de markt van bepaalde producten, dan zou ongetwijfeld van deze kennis op zichzelf reeds een zeer belangrijken invloed in de goede richting kunnen uitgaan. Het is immers duidelijk, dat juist nu, nu men overal nog aan het begin van een nieuwe ontwikkeling staat, ieder land er uit zichzelf reeds op bedacht zal zijn, zijn ontwikkeling zoo goed mogelijk bij die van andere landen te doen aansluiten. Ook wanneer het werk ten aanzien van dit probleem voorloopig uitsluitend informatief blijft, kan dus toch reeds zeer veel nuttigs worden bereikt.

In dit verband kan het duidelijke overzicht van de in verschillende landen bestaande plannen, dat in het voorloopige rapport der subcommissie is neergelegd, een groote betekenis hebben. Meer dan een begin van het werk, dat op dit gebied zal moeten worden gedaan, kon het overzicht intusschen nog niet zijn; immers, hier wordt nog uitsluitend de aanbodzijde behandeld. Een bruikbaar inzicht kan alleen worden verkregen, wanneer daarnaast de toekomstige ontwikkeling der vraag zou worden geanalyseerd. Dit laatste zou uitvoeriger wetenschappelijke onderzoeken vereischen, vooral van econometrischen aard, waarbij ter aanduiding van een mogelijke wijze van behandelen op het werk van Colin Clark kan worden gewezen¹⁾.

Om dergelijke onderzoeken te verrichten zou een goed geëquipeerde wetenschappelijke studiegroep moeten worden gevormd. Een suggestie in deze richting is dan ook door de subcommissie aan den Economischen en Socialen Raad voorgelegd. Het is zeer te hopen, dat aan deze suggestie op energieke wijze gevolg zal worden gegeven en dat op die wijze dit belangrijke aspect der internationale economische samenwerking op een deskundige wijze zal kunnen worden aangevat.

H. J. WITTEVEEN.

DE ZWEEDSCH-RUSSISCHE ECONOMISCHE OVEREENKOMST.

De Zweedsch-Russische crediet- en handelsovereenkomst heeft terecht sterk de aandacht getrokken. Het betreft een overeenkomst tusschen het groote communistische Russische Rijk en een betrekkelijk klein en onafhankelijk democratisch land, een overeenkomst, welke door de betrokken landen gesloten werd op voet van gelijkheid.

Deze overeenkomst wordt, althans door de Zweedsche Regeering, beschouwd als een wederzijdsche bijdrage tot verwezenlijking van doelstellingen op sociaal-economisch gebied. Zweden zal Rusland steunen in zijn wederopbouw, terwijl het door den handel met Rusland in staat zal worden gesteld tot de handhaving van volledige bezetting van het productie-apparaat en van het hooge levenspeil van zijn bevolking.

In het buitenland heeft de meening post gevat, dat de Zweedsche Regeering bij het sluiten van de overeenkomst met Rusland o.a. door overwegingen werd geleid, welke met de internationale politiek verband houden. Met het oog op de toenemende spanning tusschen Rusland en de Vereenigde Staten zou Zweden trachten een positie te kiezen, waardoor het bij een eventueelen derden wereldoorlog zijn neutraliteit opnieuw zou kunnen handhaven. Daar Zweden, reeds in verband met zijn geografische ligging, zich uiteraard door Rusland bedreigd voelt, is het volgens deze lezing begrijpelijk, dat het in de eerste plaats Rusland gunstig tracht te stemmen.

Het mag worden aangenomen, dat het Zweedsche streven naar een toenadering tot Rusland bij het sluiten van de overeenkomst inderdaad een zekere rol heeft gespeeld, al is het natuurlijk niet mogelijk om na te gaan, in welke mate zulks het geval was. Deze hypothese hebben wij echter tot de verklaring van Zweden's houding niet noodig. Zweden's optreden wordt reeds geheel duidelijk, indien wij het tegen den achtergrond der ontwikkeling van Zweden's algemeene economische politiek en in het bijzonder van zijn conjunctuurpolitiek beschouwen.

Zweden's economische politiek.

De Zweedsche Regeering streeft vooral naar de verzekering van een zoo groot mogelijke economische stabiliteit en wel op grondslag van het bereikte hooge niveau van de algemeene bedrijvigheid en van de volkswelvaart. Over het algemeen is de economische toestand in na-oorlogsche jaren aan een bijzonder zwaren druk blootgesteld. Reeds met het oog hierop heeft men zich in Zweden al tijdens den tweeden wereldoorlog met de vraagstukken van de na-oorlogsche economische politiek bezig gehouden. De meeste aandacht werd hierbij aan de kwestie der voorkoming van een economische depressie gewijd.

In Februari 1944 werd aan een speciale commissie, onder voorzitterschap van den tegenwoordigen minister van Handel, Professor Gunnar Myrdal, de uitwerking van de na-oorlogsche economische plannen opgedragen. In deze uit 21 leden bestaande commissie waren de

¹⁾ Colin Clark: „The economics of 1960”, Londen 1944.

voornaamste politieke partijen en de verschillende economische en sociale organisaties en belangen vertegenwoordigd. Bedoelde opdracht had weliswaar in de eerste plaats op de overgangperiode na den oorlog betrekking, de door de commissie gedane voorstellen vertegenwoordigden echter tevens een program op langen termijn inzake de conjunctuurpolitiek.

De conclusies der commissie kwamen met de in Zweden algemeen heerschende opvatting overeen, volgens welke, wat Zweden betreft, de loop der conjunctuur in hoofdzaak door den omvang van den export en door dien van de kapitaalsinvesteeringen wordt beheerscht. In toonaangevende Zweedsche economische kringen is men ervan overtuigd, dat handhaving van een volledige bezetting alleen mogelijk is, indien de export en de investeringen niet beneden een bepaald minimumpeil dalen. Daar in het verleden gebleken is, dat een ongunstige wending in Zweden's conjunctuur in den regel door een vermindering van den uitvoer wordt ingeluid, is het begrijpelijk, dat men daar te lande de exportpolitiek als het voornaamste onderdeel van de conjunctuurpolitiek ging beschouwen.

Het valt niet te ontkennen, dat men in 1944 in Zweden, evenals trouwens ook elders, de conjunctuurvoorzichten voor de periode onmiddellijk na den oorlog verkeerd had beoordeeld. Men dacht toen, dat de voornaamste taak gelegen zou zijn in de bestrijding van een enorme werkloosheid, voortspruitende uit de demobilisatie en uit den overgang van de oorlogs- naar de vredeproductie. In plaats hiervan kwam er een inflationistische hoogconjunctuur en een toenemende schaarschte aan werkkrachten. De vraag naar Zweedsche exportartikelen bleek voorts zoo groot te zijn, dat niet de afzet, doch de leveringsmogelijkheid het eigenlijke probleem vormde.

Ondanks de onverwachte wending in de internationale conjunctuur bleven echter de hoofdlijnen der Zweedsche conjunctuurpolitiek ongewijzigd. Dit hield vooral verband met het groote wantrouwen, dat men in Zweden ten opzichte van de ontwikkeling van de conjunctuur in de Vereenigde Staten aan den dag heeft gelegd. In Zweden ontstond immers reeds vroeger dan in de Vereenigde Staten zelve vrees voor een vrij spoedige ineenstorting van de inflationistische „boom” in Amerika en men trachtte zich tegen de gevolgen van de Amerikaanse inflatie zoo veel mogelijk te beschermen. De herwaardeering van de Zweedsche kroon was een onderdeel van deze politiek. De revaluatie had hoofdzakelijk de bestrijding van het inflatiegevaar in Zweden zelf ten doel. Zij was slechts een incidenteele maatregel, welke voor de stimuleering van den uitvoer, zooals van zelf spreekt, niet bevorderlijk was.

Indien men, met de Zweden, aanneemt, dat er binnen afzienbaren tijd een terugslag in de conjunctuur in de Vereenigde Staten, en onder den invloed hiervan ook elders, te verwachten is, dan lijkt de positie van den Zweedschen export bedreigd. Bedoelde depressie zal immers tengevolge hebben, dat Amerika al zijn krachten zal inspannen om voor zijn toenemend productieoverschot op buitenlandsche markten afzet te vinden. Tevens is het te verwachten, dat ook Engeland, voor welk land een grootere export een levenskwestie is, een steeds geduchter concurrent zal worden, naarmate zijn productiecapaciteit wordt hersteld. Het leek twijfelachtig, of Zweden onder dergelijke omstandigheden zijn export op het voor de volle bedrijfsbezetting noodzakelijk geachte peil zal kunnen handhaven. Juist met het oog hierop achtte men de verzekering van groote jaarlijksche exporten naar de Sovjet-Unie, welke niet zouden worden beïnvloed door conjunctuurschommelingen, van de allergrootste beteekenis. Dat deze export voor een aanmerkelijk deel door Zweedsche credieten gedekt moet worden, achtte men geen beletsel. Ten eerste

was na den oorlog de Zweedsche uitvoer ook naar een reeks andere landen slechts door middel van credietverleening mogelijk. Voorts werd de Zweedsche uitvoer naar Rusland ook al in het verleden gedeeltelijk door Zweedsche credieten gefinancierd, waarbij zich reeds vroeger soortgelijke problemen voordeden als thans het geval is.

Voorgeschiedenis van de overeenkomst.

Beschouwen wij den Zweedsch-Russischen handel in de laatste twintig jaren, dan valt het op, dat in het tijdvak 1926—1932 de Zweedsche uitvoer naar Rusland vrij constant was, op een gemiddeld peil van ca. kr. 30,7 miljoen per jaar, terwijl de Russische uitvoer naar Zweden tusschen kr. 8 miljoen en kr. 26 miljoen schommelde, met een gemiddelde waarde van kr. 14,2 miljoen per jaar. De Zweedsch-Russische handel was zoodoende in bedoeld tijdvak een saldo van kr. 116 miljoen ten nadeele van Rusland aan. Het tekort werd gedeeltelijk door handelscredieten gefinancierd.

Na het uitbreken van de wereldcrisis en na den opbouw van de Russische industrie heeft Rusland getracht de handelscredieten door goedkoopere financiële credieten te vervangen. Tevens werd de Russische goederenimport aanzienlijk beperkt, hetwelk voor Zweden, dat in 1933 met groote werkloosheid te kampen had, uiteraard allesbehalve aangenaam was. Reeds op dat tijdstip heeft de toenmalige Regeering Hansson met de Sovjet-Unie een overeenkomst gesloten betreffende een 5½ pCt. Zweedsch crediet van kr. 100 miljoen, af te lossen vijf jaar na beëindiging van de leveranties. Toen heeft zich echter de meerderheid van den Zweedschen Rijksdag tegen deze overeenkomst verzet. Het is wel merkwaardig, dat er reeds destijds soortgelijke bezwaren tegen de overeenkomst geopperd werden als thans t.o.v. het tegenwoordige accoord. Men was er nl. voor bevreesd, dat verscheidene ondernemingen met het oog op de kans op Russische orders haar productie-apparaat in een economisch niet te verantwoorden omvang zouden uitbreiden. Tevens werd er op gewezen, dat juist die takken van industrie, welke voor de Russische orders in aanmerking kwamen, reeds een betrekkelijk goede bedrijfsbezetting hadden. Deze ondernemingen werkten met gespecialiseerde vakarbeiders en zouden dus haar personeel niet gemakkelijk kunnen uitbreiden. Ook werd de meening geuit, dat de credietverleening een inflationistisch effect zou kunnen hebben.

Als gevolg van het niet tot stand komen van de leening, bedroeg de Zweedsche export naar Rusland in 1933-'37 slechts kr. 13,2 miljoen per jaar, terwijl de Zweedsche import uit Rusland kr. 19,6 miljoen per jaar beliep. In 1938 zijn de Russische aankopen in Zweden, vermoedelijk in verband met de oorlogsvoorbereidselen, gestegen. De Zweedsche uitvoer bereikte kr. 18 miljoen, terwijl Zweden slechts voor kr. 12 miljoen uit Rusland importeerde.

Inmiddels werden de onderhandelingen met Rusland hervat en zij leidden tot de ondertekening van een handels- en credietovereenkomst op 7 September 1940. Het accoord werd gebaseerd op de verwachting, dat de handel tusschen Zweden en Rusland in de eerstvolgende jaren kr. 75 miljoen in beide richtingen zou bedragen. Rusland wenschte buitendien echter vlugge levering van een aantal speciale Zweedsche fabrikaten, zooals spoorwegmaterieel, werktuigmachines, kwaliteitsstaal, kogellagers en andere uitrustingen, en met het oog hierop kreeg het een 4½ pCt. crediet van kr. 100 miljoen met een looptijd van vijf jaar. Van dit crediet zou binnen twee jaar gebruik worden gemaakt. Voordat echter de Zweedsche leveranties nog goed op gang kwamen, viel Hitler Rusland aan, zoodat de credieten slechts tot een bedrag van kr. 30 miljoen konden worden benut. De voor den Duitschen inval door Rusland in Zweden geplaatste orders bedroegen ca. kr. 180 miljoen. Een deel daarvan

werd geannuleerd. De overige goederen werden overeenkomstig de plannen vervaardigd, opgeslagen en na Duitschlands ineenstorting aan Rusland geleverd. In verband hiermede steeg de Zweedsche export naar Rusland in 1944 tot kr. 40 miljoen, terwijl de Zweedsche invoer uit Rusland slechts kr. 1,5 miljoen beliep. In 1945 trad een ommekeer in. De Zweedsche uitvoer naar de Sovjet-Unie daalde tot kr. 2,7 miljoen, doch de Zweedsche import uit Rusland steeg tot kr. 27 miljoen. Na het einde van den oorlog plaatste Rusland weder orders voor kr. 22 miljoen. De voortzetting resp. uitbreiding van de Russische aankopen was evenwel afhankelijk van het verstrekken van groote Zweedsche crediten tegen voor Rusland aannemelijke voorwaarden. Hierover werden langdurige en herhaaldelijk onderbroken onderhandelingen gevoerd, welke tenslotte kort geleden tot het sluiten van een overeenkomst hebben geleid.

Inhoud der overeenkomst.

Deze bestaat uit twee deelen. Het eerste deel is een creditovereenkomst, krachtens welke Zweden aan de Russische Regeering crediten tot een bedrag van kr. 1 miljard zal verstrekken. Het credit moet binnen vijf jaar worden gebruikt ter betaling van door Rusland in Zweden te bestellen uitrustingen voor den wederopbouw en voor de verdere ontwikkeling van Ruslands volkshuishouding. In beginsel werd overeengekomen, dat er jaarlijks kr. 200 miljoen zal worden gebruikt. Een verschuiving wordt toegelaten, waarbij echter het jaarlijksche bedrag kr. 300 miljoen niet mag overschrijden. Voorts mogen bepaalde leveringen ook nog in het zesde jaar plaats hebben.

De creditovereenkomst is slechts een raam, binnen hetwelk de leveranties verricht zullen worden. Omtrent de nadere bijzonderheden zal de Russische Regeering met de betreffende Zweedsche ondernemingen moeten onderhandelen. De Zweedsche Regeering wordt door de overeenkomst tot uitvoering der leveranties niet verplicht. Zij stelt alleen de beginselen vast, op den grondslag waarvan de leveringscontracten geregeld kunnen worden. Ter financiering van den eigenlijken goederenexport zal een bedrag van kr. 870 miljoen worden besteed. Het resterende bedrag van kr. 130 miljoen zal hoofdzakelijk bestemd worden tot betaling van de vrachten, voorts tot betaling van schadeloosstelling van ca. kr. 20 miljoen voor Zweedsche industriële investeringen in de vroegere Baltische landen.

Wat de op credit te leveren goederen betreft, Zweden zal 300 locomotieven, electrische installaties, water- en stoomkrachtinstallaties, outillage voor mijnen en voor geologisch onderzoek, voorts machines, bouwmaterial en vaartuigen naar Rusland exporteeran.

Het credit zal binnen 15 jaar worden afgelost. De rentevoet werd op 3 pCt. bepaald; waar echter over de eerste 3 jaren geen rente betaald moet worden, bedraagt de gemiddelde rente $2\frac{3}{8}$ pCt. De condities zijn dus zoowel wat looptijd, als wat rente betreft, veel gunstiger dan t.o.v. het verdrag van 1940, terwijl het thans om het tienvoudige van het toenmalige bedrag gaat.

Het tweede deel van de overeenkomst is een handelsaccoord, dat in de plaats zal treden van de op 7 September 1940 gesloten handels- en betalingsovereenkomst. De overeenkomst voorziet in goederenleveranties van jaarlijks kr. 100 miljoen in beide richtingen, over hetzelfde tijdvak, waarin de leveranties op credit plaats zullen hebben. Zweden zal in het raam van dit accoord vooral kwaliteitsstaal en staalwaren, materiaal voor kogellagers, optische en meetinstrumenten, voorts producten van landbouw en veeteelt, o.a. paarden, fokvee en visch uitvoeren. De Russische exportcontingenten zullen chroom en mangaanerts, asbest, nikkel, zilver, platina, aardolieproducten, katoen, linnen, ruw ijzer en walsproducten, oliekoek, kunstmest, kalizouten enz. bevatten.

Amerikaansch protest.

Deze credit- en handelsovereenkomst, welke nog door den Zweedschen Rijksdag moet worden geratificeerd, heeft zoowel in het binnen- als in het buitenland tot scherpe critiek aanleiding gegeven.

Wat het buitenland betreft, werd van Amerikaansche zijde op 15 Augustus 1946 een protestnota bij het Zweedsche Ministerie van Buitenlandsche Zaken ingediend. De Vereenigde Staten opperden geen bezwaar tegen de creditverleening aan Rusland, doch alleen tegen de eenzijdige oriëntering van de Zweedsche handelspolitiek. „Predetermination of exports over a long period of time as to destination tends to freeze trade in a bilateral pattern, thereby reducing the benefits arising from multilateral trade”. Van Amerikaansche zijde meende men voorts een discriminatie te kunnen vaststellen op grond van de omstandigheid, dat tijdens de geldigheidsduur van de overeenkomst derde landen geen aandeel aan den Zweedschen export zouden kunnen verkrijgen, ook niet, indien zulks zoowel voor de Zweedsche ondernemingen, als voor de koopers in andere landen voordeelig zou zijn. Volgens de Amerikaansche opvatting zou de overeenkomst Zweden beletten om de verplichtingen, in de Amerikaansche voorstellen inzake de uitbreiding van den wereldhandel vervat, op zich te nemen en na te komen. Amerika heeft den wensch geuit, dat de Zweedsche Regeering, door het maken van een voorbehoud betreffende de latere aanpassing van het accoord bij een internationale overeenkomst, haar vrijheid van beweging behoudt.

Het is begrijpelijk, dat de Zweedsch-Russische overeenkomst in de Vereenigde Staten ontstemming heeft verwekt. Men vond, dat Zweden Amerika's plannen inzake een vrijen wereldhandel dwarsboomt. Men is er tevens bevreesd voor, dat deze overeenkomst een verdere uitbreiding van de Russische invloedssfeer tengevolge zal hebben. De door het nationaal-socialistische Duitschland gevolgde tactiek ligt immers nog versch in het geheugen. Duitschland wist destijds een groot aantal Europeesche landen door bilaterale handels- en clearingovereenkomsten meer en meer economisch aan zich te binden. En men vraagt zich — wellicht niet geheel ten onrechte — af, of het later nog mogelijk zal zijn een zoo omvangrijk accoord als het Zweedsch-Russische zoodanig om te vormen, dat het in het raam van de nagestreefde multilaterale handelsverdragen zal passen.

De Zweedsche Regeering heeft in haar antwoordnota de gegrondheid van de Amerikaansche bezwaren ontkend. Er werd hierin vooral betoogd, dat leden van de Zweedsche Regeering reeds tal van officieele verklaringen ten gunste van de oprichting van een internationaal stelsel van vrijen goederenruil op basis van multilaterale handelsverdragen en van gelijke behandeling van alle landen hebben afgelegd. Hieruit bleek duidelijk, dat Zweden bereid was zich bij multilaterale handelsovereenkomsten aan te sluiten, mits deze waarborgen bevatten tegen discriminatiemaatregelen en wel niet alleen op financieel en handelsgebied, doch ook ten aanzien van de scheepvaart, en mits een dergelijke regeling werkelijk van internationalen aard is, dus mits zij door de voornaamste bij den wereldhandel betrokken landen is goedgekeurd.

Sinds het einde van den oorlog — zoo heet het in de nota — werkt de Zweedsche Regeering ijverig aan het herstel van Zweden's buitenlandse handelsbetrekkingen. Weliswaar was zulks tot nu toe alleen op bilaterale basis mogelijk, doch Zweden meent hierdoor niettemin een werkelijk internationale samenwerking te hebben bevorderd.

Uiteraard heeft de Russische Regeering het bij haar ingediende Amerikaansche protest eveneens van de hand gewezen.

Critiek in Zweden.

Zoals reeds aangeduid, werd de overeenkomst ook in Zweden zelf aangevallen. Hierbij moet echter vooropgesteld worden, dat er in Zweden geen meeningsverschil bestaat over de wenschelijkheid van de uitbreiding der economische betrekkingen met Rusland. Zelfs een zoo overtuigende tegenstander van de algemeene economische politiek der Zweedsche Regeering, als Professor Ohlin, leider van de (liberale) Volkspartij (welke bij de jongste gemeenteraadsverkiezingen flinke successen behaalde) betoogde nl. in de op 14 October jl. gehouden vergadering van de Tweede Kamer, dat een omvangrijke Zweedsch-Russische goederenhandel wenschelijk was en dat zulks onder de geldende omstandigheden een zekere credietverleening tot voorwaarde heeft. Hij voegde echter hieraan toe, dat er bij de bepaling van den omvang van de goederenleveranties en van de credietverleening gelet moet worden op Zweden's behoefte aan goederen, op de productiecapaciteit van de Zweedsche bedrijven en op de mate, waarin de ondernemingen reeds van orders zijn voorzien.

Dit voorbehoud van den Zweedschen hoogleeraar raakt de kern van de critiek op de overeenkomst. De critici zijn immers van meening, dat het bedrag van het te verleenen crediet en de omvang van de voorgestelde Zweedsche goederenleveranties hooger zijn dan met het oog op Zweden's financieel-economische positie en belangen verantwoord zou kunnen worden geacht.

In het onderstaande zullen wij op de door de Zweedsche critici geopperde bezwaren iets nader ingaan.

Wat de valutasiituatie betreft, bedoelde critici zijn van opinie, dat de overeenkomst het inflatiegevaar vergroot. De export wordt aanzienlijk opgevoerd, zulks ten koste van de binnenlandsche goederenvoorziening, want de hoogere export gaat niet gepaard met een overeenkomstige toeneming van den import. Dit komt neer op de schepping van nieuwe koopkracht, welke niet gedekt wordt door goederen. Zweden heeft sinds het einde van den oorlog aan vreemde landen reeds credieten tot een bedrag van meer dan kr. 2 milliard verleend. Een verdere verhooging daarvan met niet minder dan kr. 1 milliard wordt bedenkelijk geacht.

Hierbij komt nog, dat Zweden zijn goederen op crediet zal leveren, terwijl het tot de vervaardiging daarvan benodigde buitenlandsche grondstoffen en materialen in goud of valuta zou moeten betalen. Dit zou dus op een geduchte aderlating van de monetaire reserves der Zweedsche Rijksbank neerkomen.

In de voor den export naar Rusland hoofdzakelijk in aanmerking komende bedrijfstakken is reeds volledige bezetting bereikt. De omvang der onuitgevoerde orders is zeer belangrijk. Zoo is bijv. het electro-technisch concern ASEA zoodanig van orders voorzien, dat een productie op volle capaciteit gedurende 3 à 4 jaar mogelijk is.

Deze situatie eischt een vergrooting van de capaciteit op korten termijn, dus groote kapitaalsinvesteeringen op een tijdstip, waarop verschillende grondstoffen en materialen reeds schaarsch zijn en het tekort aan werkrachten steeds nijpender wordt. Bedoelde bedrijfsuitbreidingen zouden gedeeltelijk ten koste van andere industriële kapitaalsinvesteeringen, waaronder ook van den door de Regeering bevorderden woningbouw, geschieden.

De overeenkomst zou een ineenschrompelen van Zweden's handel met andere landen tengevolge hebben en zodoende op een eenzijdige oriëntering daarvan neerkomen. De kans, om op de wereldmarkt de plaats van Duitschland als leverancier van een aantal fabrikaten te veroveren, zou hierdoor verloren gaan. Tevens zou Zweden de gelegenheid, om op de voor de toekomst zoo veel belovende Zuid-Amerikaansche markten vasten voet te verkrijgen, voorbij laten gaan.

Dit klemt te meer, daar de Russische markt geen duurzaam afzetgebied geacht kan worden. Rusland

heeft de Zweedsche leveranties noodig voor zijn industrielen wederopbouw, waardoor later de mogelijkheid van zelfvoorziening zal worden vergroot. Het is niet te verwachten, dat het na afloop van de overeenkomst zal doorgaan met groote goederenaankopen in Zweden. De Zweedsche industriële bedrijven, welke hun productiecapaciteit inmiddels overeenkomstig de Russische behoefte sterk zullen hebben opgevoerd, zullen dan in een uiterst moeilijke positie verkeerden, want op dat tijdstip zal de dringende vraag naar Zweedsche fabrikaten vermoedelijk tot het verleden behooren.

Het ontbreken van elk rechtstreeksch contact met het Russische bedrijfsleven wordt als een groot nadeel beschouwd.

Tevens kan ook de omstandigheid tot moeilijkheden aanleiding geven, dat de verkoopprijzen in de overeenkomst niet zijn vastgesteld. Er werd alleen bepaald, dat Zweden aan Rusland niet duurder zal verkoopen dan aan andere landen, terwijl het voor de Russische goederen de wereldmarktprijzen zal betalen. Ook werd er aanmerking op gemaakt, dat de overeenkomst geen clause betreffende force majeure bevat voor het geval, dat de leveranties wegens stakingen of materiaalgebrek niet kunnen doorgaan.

Ook wordt aan de Regeering verweten, dat zij een verdrag ondertekend heeft, dat niet in vollen omvang uitvoerbaar is.

Tegenargumenten.

Uiteraard bleef deze critiek van regeeringszijde niet onbeantwoord. De voornaamste tegenargumenten zijn de volgende:

De leveranties aan Rusland zullen voorloopig nog bescheiden afmetingen aannemen. Zoo zal Zweden in 1947 in het geheel slechts voor ca. kr. 70 miljoen goederen aan Rusland leveren, waartegenover een Russische export naar Zweden ad kr. 30 à 40 miljoen zal staan. De grootste leveranties zullen eerst in 1949/51 geschieden, dus op een tijdstip, waarop zij waarschijnlijk een tegenwicht zullen kunnen vormen tegen een te verwachten conjunctuuromslag. Vermoedelijk zal tegen dien tijd ook een verbetering t.o.v. de voorziening van grondstoffen en werkrachten zijn ingetreden.

Het staat geenszins vast, dat Rusland zijn inkoopden na vijf jaar zal stopzetten. Er worden reeds nieuwe vijfjaarsplannen voorbereid. Men dient voorts niet te vergeten, dat ook belangrijke gebieden buiten Rusland tot de economische sfeer van de Sovjet-Unie behooren.

Het is onjuist te beweren, dat de overeenkomst een eenzijdige oriëntering van den Zweedschen handel naar het Oosten zal inluiden. Integendeel, er wordt hierdoor slechts een eenzijdige oriëntering naar het Westen en het Zuiden opgeheven. De voorgestelde uitvoer naar Rusland komt met slechts ca. 15 pCt. van den geheelen Zweedschen export overeen. Weliswaar is dit percentage ten aanzien van de hoofdzakelijk naar Rusland te exporteerden artikelen veel hooger, doch hiertegenover staat, dat Rusland voor een aantal goederen, welke onder normale omstandigheden tot de voornaamste Zweedsche exportartikelen behooren, zooals hout, cellulose, papier, ijzererts, weinig of geen belangstelling heeft, zoodat de export daarvan naar andere landen zal kunnen doorgaan.

Rusland heeft zich verplicht aan Zweden verschillende belangrijke grondstoffen te leveren, hetwelk zoowel het bedrijfsleven als de valutapositie ten goede zal komen.

Conclusie.

Rekening houdende met de argumenten pro en contra, kan in de eerste plaats worden vastgesteld, dat, mocht de overeenkomst, zooals sommigen meenen, slechts gedeeltelijk uitvoerbaar blijken te zijn, ook de voor- en de nadeelen daarvan minder groot zullen zijn, dan gehoopt of gevreesd wordt.

Ontegenzeggelijk beteekent echter het verdrag voor Zweden een risico. Het hangt van verschillende, thans nog onbekende, grootheden af, of de te verkrijgen voordeelen de te brengen offers zullen overtreffen.

De eerste kwestie is deze, of, wanneer en in welken vorm Rusland de credieten zal aflossen. Tot nu toe bleek de Sovjet-Regeering, wat de door haar op zich genomen financiële verplichtingen betreft, geen slechte debitrice te zijn. Vooropgesteld, dat de vrede bewaard kan blijven, is het aan te nemen, dat Rusland zijn schuld, hetzij door middel van goederenleveranties, hetzij in goud of valuta, zal terug betalen.

In ieder geval is de verdere ontwikkeling van de wereldconjunctuur een nog onzekerder factor. Men zou aldus kunnen redeneren, dat de verzekering van geregelde groote leveranties gedurende eenige jaren ruimschoots opweegt tegen het minder geachte risico van het in gebreke blijven van Rusland.

Aan den anderen kant blijft het echter ook onzeker, in welke mate op het tijdstip van de groote leveranties de moeilijkheden op het gebied van de voorziening van materiaal en vooral van werkkrachten zullen zijn opgelost.

Een derde vraag is, of, en in welke mate, Rusland in de toekomst zijn isolationistische economische politiek zal laten varen. Op dit zeer belangrijk punt heerscht een volledige onzekerheid.

Ofschoon het begrijpelijk is, dat Zweden zekere risico's wil aanvaarden om zich van de rapsodische economische politiek der Vereenigde Staten te emanciperen, is thans nog niet met zekerheid te beoordeelen, of de hiervoor te betalen prijs per saldo niet te hoog zal blijken te zijn.

Dr. M. VAJDA.

WAT OOK NIET MAG WORDEN VERGETEN.

Een uitbreiding der Nederlandsche zware industrie?

In de „E.-S.B.” van 4 September jl. trof ons een artikel van de hand van Dr. Ir. J. A. W. Muller. Hierin wordt de aandacht gevestigd op de mogelijkheden, die het Zuid-Limburgsche kolonmijnbouwgebied voor een eventuele uitbreiding van de zware industrie in Nederland biedt. In zijn beschouwing refereert de schrijver onder andere aan de denkbeelden van Dr. de Meyer¹⁾ ten aanzien van deze materie.

In kringen, welke geacht kunnen worden op het terrein der uitbreidingsmogelijkheden van en de toekomstverwachtingen voor de Nederlandsche zware industrie deskundig te zijn, schijnt langzamerhand wel een communis opinio te gaan heerschen, dat uitbreiding der metallurgische basisindustrie als grondslag voor een verdere industrialisatie van Nederland uiterst gewenscht is.

Het kan als voldoende bekend worden verondersteld, dat deze uitbreiding in den tegenwoordigen tijd met haar hooge materiaalrijzen en haar groote schaarschte aan de benoedigde grondstoffen een zeer kostbare zal worden.

Het zal in alle gevallen duidelijk zijn, dat voor deze uitbreiding, in het bijzonder wat betreft de in het verleden zeer onrendabel gebleken bedrijven der Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken te IJmuiden en der Nederlandsche Staalfabrieken v/h De Muinck Keizer te Zuilen, een dringend beroep op staatssteun zal worden gedaan. Voor de expansie van de Nederlandsche Kabelfabriek geldt dit in mindere mate, daar deze onderneming in het verleden haar rentabiliteit wel heeft bewezen.

Met deze dan vereischte belangrijke investatie voor oogen, kan het zijn nut hebben ook een minder optimis-

tisch geluid, ten aanzien van de toekomst der Nederlandsche zware industrie, te laten hooren.

Het kan o.i. niet worden ontkend, dat in den afgelopen oorlog in het bijzonder in de Vereenigde Staten en in Engeland een zeer groote capaciteit is opgebouwd, terwijl de Fransche en Belgisch-Luxemburgsche zware industrie weliswaar verliezen heeft geleden, doch geleidelijk haar oude capaciteit weer gaat benaderen.

Daarentegen kan de eens zoo belangrijke Deutsche productie voorloopig als uitgeschakeld worden beschouwd. Toch leert ons het moeizame verloop der geallieerde onderhandelingen, met betrekking tot het ontmantelen der Deutsche industrie, dat met deze industrie als potentielen factor nog rekening zal dienen te worden gehouden.

Hoe het ook zij, de wereldcapaciteit op het terrein der zware industrie zal wellicht sneller dan menigeen verwacht haar drukkenden invloed op den prijs harer producten doen gevoelen.

Wij vestigen hierop de aandacht, omdat de geschiedenis zich vermoedelijk zal herhalen, d.w.z. dat thans met hooge kosten in Nederland een productie-apparaat zal worden opgebouwd, dat op het moment van in werking treden reeds in een aanzienlijk ongunstiger markt zijn producten zal dienen te pousseeren. Het is in dit verband, gezien de Amerikaanse mentaliteit op dit gebied, niet aan te nemen, dat een eventuele prijsdalende beweging in kartels zal kunnen worden opvangen. Integendeel, internationaal zal een geweldige concurrentie ontstaan, gepaard gaande met prijsonderbiedingen, waarbij de thans op de Zuid-Amerikaansche markt plaatsvindende Belgisch-Amerikaansche schermutselingen slechts kinderspel zullen blijken te zijn.

Dat in dit licht gezien bij bedrijven als de K.N.H.S. en Demka, welke thans reeds met groote oorlogsverliezen te kampen hebben, van eenige rentabiliteit op het in de uitbreidingen geïnvesteerde kapitaal sprake zal zijn, dunkt ons uitgesloten, tenzij men in Nederland naar een oplossing zou streven, welke o.i. niet vol te houden zou zijn. Wij bedoelen in dit verband, dat de zware industrie bij de Regeering tevens op bescherming van het nationaal afzetgebied zou aandringen.

De vrij sterk agressieve economische politiek van de Vereenigde Staten en de bezorgdheid voor den export in Engeland zullen de handen van de Nederlandsche Regeering hierin niet vrij laten.

Voor de voorziening van de Nederlandsche markt met producten der zware industrie meenen wij echter een andere oplossing te zien. In alle beschouwingen over onze zware industrie missen wij steeds, bewust of onbewust, een verwijzing naar de met België en Luxemburg te sluiten tolnie. Wat zou natuurlijker zijn, dan dat de Nederlandsche markt zou profiteren van de reeds thans bestaande capaciteit der Belgisch-Luxemburgsche industrie. Het is immers genoegzaam bekend, dat België en Luxemburg voor den oorlog een zeer aanzienlijk exportsurplus bezaten en dat zij ook thans hun producten voor ongeveer 60 pCt. exporteerden. Nog onlangs bleek België bereid meer materiaal te leveren, dan Nederland wenschte te accepteren.

De kostenpositie van de Belgisch-Luxemburgsche bedrijven was voor den oorlog uitstekend, hetgeen onder andere in de crisisjaren, die aan de totstandkoming van het West-Europeesche kartel voorafgingen, wel is gebleken. Weliswaar zijn de arbeidsloonen en andere kosten bij onze Zuiderburen aanmerkelijk gestegen, doch het is niet aan te nemen, dat een fundamenteel gezonde van oudsher op export georiënteerde zware industrie als die van België en Luxemburg niet in staat zou zijn zich internationaal in een dalende markt te handhaven.

Wij zijn derhalve van meening, dat, in afwachting van economisch rustiger tijden, het voor Nederland

¹⁾ Dr. J. F. G. M. de Meyer: „Aspecten der Nederlandsche ijzer- en staalproducerende industrie”; zie ook „De Industrie” van 4 September 1946.

wenschelijk is ten volle gebruik te maken van de mogelijkheden, welke een toeliefde tusschen ons land en de beide partners biedt. Daarentegen zou een eventuele uitbreiding van de Nederlandsche zware industrie het beste haar beslag kunnen krijgen in een periode van economische depressie en dan vermoedelijk in het kader van een openbare werkenpolitiek der Overheid.

Tenslotte mogen wij nog opmerken, dat in beschouwingen over de uitbreiding der Nederlandsche zware industrie o.i. te weinig licht wordt geworpen op de daaraan verbonden kapitaalinvestatie. In een periode van werkelijke armoede als thans weegt de verantwoordelijkheid zwaar om een belangrijk deel van het schaarsche kapitaal te investeren in een productierichting, welke in het verleden reeds zoo'n geringe privaat-economische rentabiliteit toonde.

Waar zooveel andere bedrijfstakken en niet te vergeten Nederlandsch-Indië een dringend beroep doen, resp. in de toekomst zullen doen, op onze schaars van middelen voorziene kapitaalmarkt, zal een beslissing tóch in de richting der zware industrie belangrijke consequenties hebben.

H. BONTENBAL.

DE PRIJSPOLITIEK EN DE DETAILHANDEL

De regeeringsverklaring over de prijs- en loonpolitiek heeft in de kringen van den handel, voorzover deze zich bewegen op het terrein van de eindproducten, groote beroering gewekt. In deze verklaring immers wordt met zooveel woorden aangekondigd, dat één der middelen ter bereiking van de prijsverlaging de verdergaande verlaging van de handelsmarges zal zijn. Trad de regeeringsverklaring niet in verdere bijzonderheden, op een enkele dagen later door den Directeur-Generaal van de Prijzen gehouden persconferentie werden nadere mededeelingen gedaan, waaruit bleek, dat geen algemeene margeverlaging in het voornemen ligt, terwijl voor die artikelen, waarvoor een margeverlaging mogelijk wordt geacht, gestreefd wordt naar een gemiddelde prijsverlaging van 10 pCt.

Geen algemeene margeverlaging.

Erkend werd door Prof. Brouwers, dat in een aantal sectoren geen verdere margeverlaging mogelijk is. Dit geldt met name voor een groot deel van den voedselvoorzieningssector, waar de marges reeds thans zoo laag zijn, dat met prijspolitieke maatregelen geen prijsverlaging mogelijk is. In den handel in kruidenierswaren bijv. kan men de gemiddelde gezamenlijke marge van grossier en kruidenier stellen op ± 25 pCt. van den consumentenprijs. Een prijsverlaging van 10 pCt. zou in dit geval dus neerkomen op een vermindering van de bruto-inkomsten der handelsschakels met ± 40 pCt. Het is duidelijk, dat een dergelijke maatregel den geheelen bedrijfstak noodlijdend zou maken. Waarschijnlijk wil de Regeering trachten in dezen sector een prijsverlaging te bewerkstelligen door het stelsel van quotering naar basisjaren te verlaten, waarvan zij dan verlevendiging van de concurrentie in de industrie verwacht. Gehoopt wordt, dat hieruit een prijsverlaging zal resulteren, voldoende om de prijsverhoogende werking van de opheffing, respectievelijk vermindering der subsidies te compenseeren. In dit streven past ook de opheffing van minimumprijzen o.a. voor brood.

In hoeverre deze verwachtingen verwezenlijkt zullen worden, is twijfelachtig. Het loslaten van de quotering beteekent immers niet uitbreiding van de markt, maar opent slechts de mogelijkheid van verschuivingen binnen de markt. Elke ondernemer zal er rekening mede houden, dat een prijsverlaging door zijn concurrenten gevolgd zal worden, zoodat een groote kans aanwezig is, dat ieder na een algemeene prijsverlaging weer onge-

veer dezelfde positie inneemt als voordien, met dit verschil, dat een ieder thans tegen een lageren prijs verkoopt. M.a.w. het loslaten der quotering beteekent niet een terugkeer van de „atomistische” concurrentie, omdat te verwachten valt, dat de ondernemers hun gedragslijn niet zullen bepalen onafhankelijk van de reacties der anderen, maar deze mede zullen betrekken in hun te volgen prijspolitiek.

Beteekenis der margeverlaging.

De margeverlaging zal zich dus waarschijnlijk in hoofdzaak bepalen tot den niet-voedselvoorzieningssector, maar daar dan ook, naar het zich laat aanzien, op een breed terrein gehanteerd worden. De gevolgen daarvan voor het bruto-inkomen van den handel laten zich afleiden uit onderstaand staatje, waarin voor een aantal goederen de marges vóór en na de prijsverlaging (I resp. II) zijn uitgedrukt in procenten van den verkoopprijs vóór de prijsverlaging; tevens is aangegeven de procentuele vermindering van het bruto-inkomen van den handel, welke door de margevermindering ontstaat (III). Het staatje beperkt zich tot enkele textielgoederen en ijzerwaren en gereedschappen.

	I	II	III
heerencostuums	28,6	18,6	35
damesmantels	31	21	32
tafelkleeden enz. (wol)	45	35	22
dekens	38	28	27
klein ijzerwaren (gemiddeld) ..	41	31	24
landbouwgereedschappen	48	38	21

Uiteraard dragen deze cijfers een hypothetisch karakter, maar zij geven toch een indruk van de orde van grootte, waarin de inkomensverlagingen zich zullen bewegen.

Laten de winsten van den handel een dergelijke drastische verlaging toe? Prof. Brouwers wijst er op, dat 'na de bevrijding zeer veel prijsvoorschriften in snel tempo en met gebrekkige gegevens moesten worden vastgesteld, zoodat foutieve beslissingen niet te voorkomen waren ¹⁾. Dat deze echter alle in dezelfde richting zouden wijzen en zoo groot zouden zijn, valt toch moeilijk aan te nemen.

Een bron van groote winsten voor den handel, en met name voor den detailhandel, zou gelegen kunnen zijn in een enigszins belangrijke stijging van de inkoopsprijzen na het totstandkomen der betrokken prijsvaststellingen. Aangezien de marges immers in het algemeen in een percentage van de inkoopsprijzen zijn uitgedrukt, zouden daardoor de absolute opslagen per eenheid product belangrijk gestegen kunnen zijn. Maar ook deze ontwikkeling heeft zich niet in belangrijke mate voorgedaan, hetgeen moge blijken uit de volgende indexcijfers van groothandelsprijzen van het C.B.S.:

	Febr. '46	Juli '46
glas, aardewerk enz.	216,1	248,6
houtwaren	343,9	345,2
textielwaren	297,1	314,5
lederwaren	279,7	290,4
metaalwaren	234,6	250,7

Een stijgende tendens is ongetwijfeld onmiskenbaar en deze beïnvloedt de winst van den detailhandel gunstig. Zij heeft echter niet zoo'n omvang aangenomen, dat zij een drastische margeverlaging zou rechtvaardigen.

Onderbezetting.

Bij dit alles mag niet worden vergeten, dat uitgegaan wordt van de bruto-winst per eenheid en dat de kosten van de onderbezetting niet „ingecalculeerd” worden,

¹⁾ „Commentaar” van 21 October 1946, blz. 10.

hetgeen geschiedt met de motiveering, dat deze slechts een tijdelijk karakter dragen. Juist voor die artikelen, waarvoor margeverlaging in het vooruitzicht wordt gesteld, zal deze tijdelijkheid van langen duur blijken te zijn. Uit de eerste nota over het Economisch Plan 1947 van het Centraal Planbureau i.o. blijkt immers, dat de totale consumptie per hoofd van de bevolking in 1947 op 78 pCt. van 1938 wordt geraamd, die der duurzame consumptiegoederen echter slechts op 58 pCt., als volgt gesplitst:

	in pCt.		in pCt.
kleeding	63	woningtextiel	83
schoeisel	86	vloer- en wandbedekking ..	61
meubilair	36	eet- en keukengerei	56
		diversen	43

Voor 1947 valt dus voor deze branches met een belangrijke onderbezetting rekening te houden, waarbij nog in het oog gehouden dient te worden, dat het Plan 1947 in groote mate een taakstellend karakter draagt en dat realisering geenszins verzekerd is. Zou de realiteit achterblijven bij de plancijfers, dan zal dit een meer dan evenredigen terugslag hebben op de consumptie van duurzame gebruiksgoederen, omdat, zooals in de Plan-nota wordt opgemerkt, voor de voedings- en genotmiddelen en de niet-duurzame consumptiegoederen consumptiebeperking om politieke, sociale, culturele en hygiënische redenen ongewenscht is²⁾.

Deze consumptiecijfers kunnen gelden als een ruwe maatstaf voor de onderbezetting, aangezien mag worden aangenomen, dat de toeneming van het aantal vestigingen in verhouding ongeveer gelijk is geweest aan de bevolkingstoename. Wellicht maakt de detailhandel in textielgoederen hierop een uitzondering, omdat de uitoefening van dezen tak van bedrijf gebonden is aan een vergunning van het Rijksbureau Distex, dat als voorwaarde voor het verlenen van een vergunning stelt de uitoefening van het bedrijf in het basisjaar 1938/'39.

Saneering vereischt.

Houdt men met de opgesomde factoren rekening, dan kan de conclusie geen andere zijn dan deze, dat de huidige winstmogelijkheden niet zoo groot zijn, dat zij een dusdanige verlaging der marges, als thans voorgesteld wordt, rechtvaardigen. Deze verlaging zal alleen dan door den detailhandel te dragen zijn, indien zij met een drastische saneering in de betrokken branches gepaard gaat. De vraag dringt zich op, of het niet de bedoeling der aangekondigde prijspolitiek is om deze saneering noodzakelijk te maken. In deze richting wijst de uiting van Prof. Brouwers, dat de prijspolitiek in den vervolge in plaats van op het gemiddeld goed geleide bedrijf gebaseerd zal worden op het efficiënt werkende bedrijf.

Nu kan tegen een saneering, verstaan in den zin van vermindering van het aantal vestigingen met het doel het distributie-apparaat te rationaliseeren en de distributiekosten te verminderen, geen bezwaar worden gemaakt. Als inderdaad voor afzienbaren tijd het detailhandelsapparaat te zwaar bezet moet worden geacht — en wij meenen, dat dit het geval is —, dan zal naar inkrimping van dit apparaat moeten worden gestreefd. Wil men dit doel echter zoo snel en voor de betrokkenen zoo pijnloos mogelijk bereiken, dan zal men met prijspolitieke maatregelen alleen niet kunnen volstaan en dit om twee redenen. In de eerste plaats, omdat de selectie in den detailhandel slechts zeer langzaam werkt; de ontwikkeling in het decennium voor den oorlog heeft dit voldoende aangetoond. Gedurende den overgangstijd, zoolang de inkrimping haar beslag niet heeft ver-

kregen, zal òf allerwege verlies worden geleden, òf zal worden getracht, door gedeeltelijken zwarten handel het hoofd boven water te houden. Dit laatste is, het spreekt vanzelf, afkeurenswaardig, maar de verleiding om zich op deze wijze staande te houden, zal zoo sterk zijn, dat slechts weinigen niet daarvoor zullen bezwijken. Daarnaast valt te bedenken, dat geenszins verzekerd is, dat de efficiënte bedrijven als winnaar uit dezen strijd te voorschijn zullen komen. Het efficiënte bedrijf zal juist tijdens de periode van onderbezetting met hoogere kosten werken en als het er niet snel in slaagt deze op te heffen, daaraan te gronde gaan. Dit klinkt paradoxaal; de oorzaak hiervan ligt echter in de structuur van den detailhandel. Deze wordt in het algemeen gekenmerkt door een veelvuldig voorkomen van het randbedrijf, dat niet met lagere kosten werkt, maar zijn concurrentiekracht vindt in het niet in rekening brengen van een deel der kosten, nl. de belooning van den ondernemer-eigenaar. De totale kosten van het efficiënte bedrijf daarentegen zijn wel lager, maar worden ook alle in rekening gebracht. Aangezien deze kosten overwegend een constant karakter dragen, is juist voor deze bedrijven onderbezetting gevaarlijk. En omdat deze zijn oorzaak vindt in de goederenschaarschte en niet uit eigen initiatief door ieder afzonderlijk bedrijf snel kan worden opgeheven, zal het efficiënte bedrijf juist tijdens de overgangperiode zeer kwetsbaar zijn, gezien zijn onelastische kostenstructuur. Neemt men bovendien in aanmerking, dat de ontduikingsmogelijkheden der prijsvoorschriften voor het randbedrijf grooter zijn, dan wordt het duidelijk, dat saneering door prijsconcurrentie onder de huidige omstandigheden het gevaar scheidt, dat de kwantitatieve inkrimping van het apparaat tevens leidt tot een kwaliteitsvermindering en dat het randbedrijf en de zwarte handelaren als winnaar het strijdperk zullen verlaten.

Wil men deze kapitaalvernietiging en de kwalitatieve vermindering van het detailhandelsapparaat voorkomen, dan zullen de prijspolitieke maatregelen met andere, rechtstreeks op vermindering van het aantal vestigingen gerichte maatregelen moeten worden aangevuld.

Vestigingspolitiek.

Gedeeltelijk zijn deze maatregelen reeds aanwezig en is slechts een coördinatie met de prijspolitiek vereischt; gedeeltelijk zullen nieuwe regelingen getroffen dienen te worden.

Een effectieve vermindering van het aantal vestigingen kan verkregen worden door een verscherping van de controle op overtredingen van de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937 (V.W.K.) en het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941 (B.A.V.K.) en door sneller en strenger bestraffing van deze overtredingen. Beide laten thans veel, zoo niet alles, te wenschen over, met het gevolg, dat het aantal onrechtmatige vestigingen onrustbarend groot is. Alleen door snel optreden, gepaard gaande met sluiting van het bedrijf bij geconstateerde overtreding, kan dit euvel worden gekeerd.

Daarnaast zal het B.A.V.K., dat elke nieuwe vestiging in detailhandel, ambacht en kleine nijverheid van het bezit van een vestigingsvergunning afhankelijk stelt, minder soepel gehanteerd dienen te worden. De toeloop naar deze sectoren van het bedrijfsleven is ontstellend groot en staat in geen enkele verhouding tot de behoefte en de momenteele mogelijkheden, waarbij het opmerkelijk is, dat veelal die takken van bedrijf, waar de schaarschte het grootst is, de grootste aantrekkingskracht bezitten. Erkend moet worden, dat reeds een tamelijk scherpe selectie plaatsvindt, welke echter weinig effect sorteert, omdat vele van de afgewezen aanvragers het bedrijf zonder vestigingsvergunning

²⁾ „Centraal-Economisch Plan 1947”, blz. 35.

aanvangen. Een betere coördinatie met de arbeidspolitiek, waardoor onttrekking van arbeidskrachten aan belangrijker doeleinden wordt voorkomen, en strengere financieele selectie, zijn zeer zeker nog mogelijk.

Directe saneering.

Met stringenter toepassing van bestaande wettelijke maatregelen kan dus reeds veel worden bereikt. Voldoende zal dit echter niet zijn, omdat een inkrimping van het detailhandelsapparaat door het remmen van nieuwe vestigingen slechts langzaam werkt. Dit klemt te meer, omdat de natuurlijke sterfte juist door het B.A.V.K. geremd wordt, dat voor het overnemen van bestaande bedrijven geen vergunning vereischt. Hierdoor is het dus mogelijk, dat bij weigering van een vergunning voor een nieuwe vestiging een bestaand bedrijf wordt overgenomen. Elk bestaand bedrijf heeft dus door het bloote feit van zijn aanwezigheid een voordeel, dat onafhankelijk van de winstcapaciteit in geld gewaardeerd wordt, tot uiting komend in hooge overnemingsommen. Bovendien schept een saneering alleen door middel van het remmen van nieuwe vestigingen een ongemotiveerde bevoordeeling van de reeds gevestigden en wordt de noodzakelijke verjonging en aanvulling van het apparaat verijdeld.

Wil men een dergelijke verstarring voorkomen, dan zal aan ingrijpen in de bestaande verhoudingen niet te ontkomen zijn, door ook aan de reeds gevestigden zekere minimumeischen te stellen. Slechts door op deze wijze de onbekwamen te verwijderen, zal voldoende speelruimte beschikbaar komen voor de resteerenden om tot een efficiënte bedrijfsvoering te geraken. De toestrooming behoeft dan ook niet sterk beperkt te worden, maar kan gehouden worden aan eischen van handelskennis, vakbekwaamheid en credietwaardigheid, welke de V.W.K. reeds thans kent.

In dezen gedachtengang worden dus „gevestigde rechten” aangetast, hetgeen men indertijd bij de totstandkoming van de V.W.K. heeft afgewezen en waartegen ook thans bezwaren te verwachten zijn. Afgezien nog van de principiele vraag, of hier inderdaad van een recht op voortzetting van de bedrijfsuitoefening gesproken kan worden, zal de kwestie der saneering nuchter en met open oog voor de moeilijkheden van het oogenblik bezien moeten worden. Selectie zal in ieder geval plaatsvinden bij doorvoering van de margeverlagingen. Dan is het echter te prefereren, dat bewust wordt geselecteerd naar bepaalde objectieve kenmerken, dan dat men de selectie overlaat aan de werking van de prijsconcurrentie, welke reeds onder normale omstandigheden allesbehalve feilloos kan worden geacht en welke thans zeer zeker niet garandeert, dat inderdaad de besten zich zullen handhaven.

Het spreekt vanzelf, dat deze saneering niet aan de bedrijfsgenooten alleen zal kunnen worden overgelaten. De Overheid zal hierbij een rol hebben te spelen, allereerst door hiervoor een wettelijke basis te scheppen; vervolgens door er op toe te zien, dat de te stellen normen niet met het algemeen belang in strijd komen, hetgeen de goedkeuring van deze normen door de Overheid impliceert en tenslotte door te waken voor een objectieve beoordeeling en een onpartijdige beroepsinstantie. Eerst indien de Overheid op deze wijze den detailhandel in staat stelt zich aan de veranderde omstandigheden aan te passen, kan zij met recht een verlaging der handelsmarges eischen.

E. A. V. VERMAAS, econ. drs.

AANTEKENINGEN.

INDRUKKEN UIT POLEN ¹⁾.

Van de landen, die aan den oorlog hebben deelgenomen, behoort Polen tot de zwaarst getroffen. De

¹⁾ Samengesteld naar gegevens uit particuliere bron.

verwoeste hoofdstad Warschau is daar om getuigenis af te leggen van de ontreddering van het land. Zij is als een symbool van het na-oorlogse Polen, waar de vijand op waarlijk wreede wijze heeft huisgehouden.

Daar is allereerst het Poolsche productie-apparaat, dat voor een belangrijk deel onttakeld is. Vele machines, vooral in de textielindustrie, zijn weggevoerd. De Poolsche landbouw leed, zooals vanzelf spreekt, onder den oorlog. Aan Polen's rijke bosschen werd een stelselmatige roofofbouw gepleegd.

Zoo verminkte de vijand Polen's „natuur” en „kapitaal”. Hij deed meer; hij decimeerde eveneens den resteerenden productiefactor „arbeid”. Circa 9 miljoen menschen, waaronder ongeveer 4 à 5 miljoen Joden, werden uitgemoord. Vele intellectueelen behoorden tot de slachtoffers. De bevolking liep van 32 miljoen terug tot 23 miljoen. Ook de organisatie van het economisch leven deelde ten volle in de oorlogsontreddering.

Het einde van den oorlog bracht voor Polen bovendien een verandering in zijn geographische grenzen. Het verloor zijn Oostelijke helft aan Rusland en verkreeg bij wijze van voorloopige compensatie deelen van Oost-Duitschland tot aan de lijn Oder-Neisse.

De vermindering van het productie-apparaat heeft tengevolge, dat op velerlei gebied groote schaarschte aan goederen heerscht. Vooral de textielnood is nijpend; de huidige productie is niet voldoende voor de binnenlandsche consumptie. Onmiddellijk na den oorlog leverde de U.N.R.R.A. aan Polen goederen, teneinde in het hoognoodige te voorzien. Deze zullen echter op 1 Januari a.s. waarschijnlijk ophouden.

Staatsinmenging.

Uiteraard heeft de Regeering niet alleen vertrouwd op de U.N.R.R.A. Zij heeft het probleem van de nationale verarming op haar wijze aangepakt. De economische politiek van de huidige Regeering staat geheel in het teken van vèrgaande staatsinmenging.

De landbouw is genationaliseerd. Gelijk bekend, overheerschte in Polen het grootgrondbezit. Thans is alle grondbezit, grooter dan 50 ha, tot staatsbezit gemaakt, d.w.z. de Staat onteigende en verdeelde de genationaliseerde stukken onder de boeren. Op het oogenblik heeft deze politiek van klein bezit nog niet de gewenschte resultaten afgeworpen. De armoede der kleine boeren laat de mechanische bewerking van den grond nog niet toe. Het is te verwachten, dat de Staat hier de helpende hand zal uitsteken.

Ook de industrie is goeddeels genationaliseerd. Alle bedrijven, die werken met meer dan 50 arbeidskrachten, zijn staatsbezit. Voor dit doel zijn door de Regeering 14 zgn. centrale bureaux in het leven geroepen. Elk bureau heeft telkens een enkelen genationaliseerden nijverheidstak onder zijn toezicht. Zoo is er een centraal bureau voor steenkolen. Het heeft onder zich: de mijnen, maar ook alle brikettenfabrieken, cokesovens, verder houtzagerijen, voorzover deze hout leveren aan de mijnen. De centrale bureaux stellen algemeene richtlijnen op, waarvan de uitwerking wordt overgelaten aan de individueele bedrijven.

Het Ministerie van Nijverheid coördineert de werkzaamheden der centrale bureaux. Overigens is dit Ministerie niet de opperste instantie. Deze wordt gevormd door het zgn. Economisch Comité van den Ministerraad, dat het algemeene industrieplan opmaakt, de benodigde fondsen toewijst, nieuwe oprichtingen aangeeft en tenslotte eventuele geschillen beslecht.

Het is voorshands nog te vroeg om de mérites van deze nationalisatie der nijverheid te beoordeelen. In den niet-genationaliseerden sector heerscht echter een gevoel van onbehaaglijkheid, omdat men vreest elk oogenblik naar den anderen sector te worden overgebracht. Diezelfde onbehaaglijkheid vindt men ook bij

huiseigenaren, wier huizen voorshands nog particulier bezit zijn.

Een van de motieven tot nationalisatie is, behalve de meer principieele, het feit, dat er vele buitenlandse vestigingen bestonden in Polen. Zoo de A.E.G., Schneider-Creusot, Flick, Unilever, Solvay (soda-industrie), British Overseas Bank (suikerindustrie) en o.a. ook Philips.

Bij het vraagstuk van de opvoering der productie in landbouw en nijverheid doet zich de decimeering der bevolking terdege gevoelen. Gebrek aan arbeidskracht heerscht overal en leidende functies blijven maar al te vaak onvervuld of worden bezet door minder bevoegden. Een en ander in verband met de systematische eliminatie van intellectueelen. De handel, die vroeger goeddeels in Joodsche handen was, mist thans sterk het meerendeel zijner beoefenaren.

De grensverschuiving van Oost naar West heeft belangrijke gevolgen gehad. Om te beginnen verloor Polen daardoor bijna zijn geheele olie-industrie, die hoofdzakelijk in het nu Russisch geworden gedeelte geconcentreerd was. Zij produceerde vroeger circa 150.000 ton per jaar. Polen houdt nu ongeveer $\frac{1}{4}$ van deze olie-industrie over.

Ook talrijke Poolse bosschen zijn met de opschuiving naar het Westen thans Russisch geworden. Gevoegd bij den gepleegden rooibouw in den oorlog beteekent dit een aanzienlijke verzwakking van Polen's houtpositie.

Dan zijn er moeilijkheden, die voortvloeien uit de overbrenging van de bevolking uit het aan Rusland verloren gedeelte naar het eigenlijke Polen. Het vinden van woonruimte in het zwaar geteisterde land is daarbij een vraagstuk van betekenis. Wat de Deutsche bevolking uit het nu Poolsch geworden Silezië aangaat, zij is naar Duitsland overgebracht.

Toch levert de grensverschuiving niet enkel nadeelen op. Silezië is rijk aan zink, lood en bovenal steenkolen, alle belangrijke artikelen voor den wederopbouw.

Steenkolen.

Steenkolen zijn daarom zoo belangrijk, omdat zij de kurk zijn, waarop de Poolse export drijft. De productie voor den oorlog bedroeg normaal 70 miljoen ton per jaar. Deze hoeveelheid is veel te groot voor de binnenlandsche consumptie van Polen. Van de geschatte productie in 1946, ten bedrage van 46 miljoen ton, en in 1947 van 60 miljoen ton, is $\frac{1}{4}$ beschikbaar voor export. Het grootste gedeelte daarvan gaat naar Rusland. Er blijven echter hoeveelheden voor export naar andere landen beschikbaar.

Vroeger noteerden de Silezische kolen — door hun kwaliteit en afgelegen ligging — steeds lager dan de Deutsche of Engelsche. Op het oogenblik zijn beide landen als exporteurs echter practisch uitgevallen. De Silezische kolen maken nu dus een goede kans. Het is de tijd om goede prijzen te bedingen en dit wordt terdege in Polen beseft. Komen Duitsland en Engeland eenmaal weer aan bod, dan is die tijd voorbij. Daarbij komt nog wat anders. Op het oogenblik toont men zich in het buitenland nogal huiverig om aan Polen credieten te verstrekken; o.a. vreest men, dat de verstrekte leeningen voor een groot deel aangewend zullen worden voor den heropbouw van Warschau. Gebruik makende van den alom heerschenden kolenhonger bedingt Polen thans, bij de levering van dit product aan het buitenland, van het laatste een zekere som aan credieten. Het slaagde daarin ten opzichte van Zwitserland en Zweden.

Ook Nederland is geïnteresseerd in de Poolse kolen. Voor Nederland is het echter moeilijk aan Polen credieten te verlenen. Binnenkort zal een delegatie

in Nederland aankomen ter bespreking van Poolse kolenleveranties.

Een moeilijkheid voor de nieuwe steenkolenrijverheid is het vervoer. Voor den oorlog geschiedde de afvoer voor een belangrijk gedeelte via den Oder. De daarvoor ingerichte binnenvloot is echter vernietigd en tot dusver heeft men nog weinig aan het herstel kunnen doen. De bezetting van Stettin door de Russen, die deze haven gebruiken voor het vervoeren van goederen uit Duitsland naar Rusland, is er één der oorzaken van.

Gelukkig is het spoorwegvervoer verbeterd, mede dank zij het in leen krijgen van Zweedsche wagons. De toestand is thans zoo, dat de huidige productie wel verwerkt kan worden, ja zelfs, dat gedurende den oorlog ontstane voorraden in de mijnen een gestadige daling vertoonen.

Naast steenkolen zullen zink en lood ook wel tot de Poolse exportartikelen gaan behooren.

Bij dit alles echter heerscht onzekerheid, want de Poolse grens naar het Westen is nog niet definitief vastgesteld. Landen als Engeland en Amerika immers hebben daaraan hun goedkeuring nog niet gehecht. Dan is men in Polen zeer beducht voor een conjunctuuromslag in de afnemerslanden, die immers onmiddellijk zijn invloed zal doen gelden op Polen's voornaamste exportartikel: steenkolen.

Conclusie.

Als einddruk van het hedendaagsche Polen kan men het volgende zeggen:

De oorlog bracht vele problemen met zich, die bovendien worden vermeerderd door de invoering van een nieuwe economische politiek, welke thans gedeeltelijk haar beslag heeft gekregen in de nationalisatie van verschillende onderdeelen van het economisch leven. Bij den wederopbouw heeft men moeilijkheden door gebrek aan arbeidskracht en vooral aan een geschoold kader. Daarnaast is kapitaal noodig, dat uit het buitenland zal moeten komen. Dit buitenland staat echter huiverig tegenover het nieuwe experiment, terwijl voorts de onzekerheid over de Poolse grenzen, gevoegd bij de hangende kwestie van de schadevergoeding der genationaliseerde buitenlandse bedrijven, mede de aarzelande houding versterken.

Tegenover dat alles evenwel staan de groote voortvarendheid, waarmee gewerkt wordt, en het onwankelbaar vertrouwen van het Poolse volk in zijn eigen toekomst.

HET VRAAGSTUK DER INVESTEERINGEN.

In een drietal artikelen over „Verbruik en investering” (in dit nummer en in „E.-S.B.” van 23 en 30 October 1946) heeft Prof. Goudriaan zijn visie neergeschreven over bovengenoemd onderwerp. Den lezer, die belang stelt in dit vraagstuk en zich op de hoogte wil stellen van de meening van andere gezaghebbende auteurs, mogen wij verwijzen naar de volgende reeks van artikelen, reeds eerder in ons blad gepubliceerd:

Prof. Mr. J. G. Koopmans: „Kapitaalschaarschte en wederopbouw” in „E.-S.B.” van 18 Juli en 1 Augustus 1945, Nos. 1475 en 1476, blz. 40 en 60;

Prof. Dr. J. Tinbergen: „Over de bepaling van „prioriteiten”” in „E.-S.B.” van 12 September 1945, No. 1479, blz. 96;

Prof. Dr. P. B. Kreukniet: „Prioriteiten en tempo van wederopbouw” in „E.-S.B.” van 15 November 1945, No. 1488, blz. 224;

Prof. Dr. N. J. Polak: „Het Nationaal Welvaartsplan 1946” in het speciale nummer „Nationaal Welvaartsplan 1946” van 24 Juli 1946, No. 1524, blz. 467;

Prof. Mr. J. G. Koopmans: „De financieele en monetaire aspecten van het Plan, gezien in het licht van het „Nationaal Budget” in hetzelfde speciale nummer, blz. 474;

Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart: „Het vraagstuk der investeringscontrole” in „E.-S.B.” van 16 October 1946, No. 1536, blz. 667.

ONTVANGEN BOEKEN.

De invloed van belastingheffing op de consumptie door Dr. J. H. Spiegelberg. Capita Selecta der Economie II. H. E. Stenfert Kroese's Uitgevers-Mij. N.V., Leiden 1946, 136 blz.; geb. f 8.

Beschrijvende economie door Prof. Mr. C. Weststrate, H. E. Stenfert Kroese's Uitgevers-Mij. N.V., Leiden 1946. 2e herziene druk, 386 blz., prijs ingen. f 11, geb. f 12,75.

Drie eeuwen bloembollenexport. De geschiedenis van den bloembollenhandel en der Hollandsche bloembollen tot 1938 door E. H. Krelage. Rijksuitgeverij, Dienst van de Nederlandsche Staatscourant. 's-Gravenhage 1946, 791 blz.

Preferente aandelen door C. J. Brandt. Hendrik Sijthoff's financieele bladen, Juni 1946, 212 blz. met 2 bijlagen.

De organisatie van den intellectueelen arbeid door Paul Mahieu. Boekhandel-Uitgeverij Universum N.V., Brussel 1945, tweede druk, 66 blz.

Conjunctuurpolitiek door Prof. Dr. J. Tinbergen. N.V. Noord-Hollandsche Uitgeversmij., Amsterdam 1946, 98 blz., ingenaaid f 4.

Economische bewegingsleer door Prof. Dr. J. Tinbergen. N.V. Noord-Hollandsche-Uitgeversmij., Amsterdam, 1946, 379 blz., derde druk, ingebonden f 15.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De noteringen ter geldmarkt vertoonden in de afgelopen week een geringe stijging. Twee factoren veroorzaakten in hoofdzaak deze iets stroevere stemming, nl. de Octoberultimo — die altijd vrij groote eischen aan de banken stelt (betaling van pachten, enz.) — en de geringe bedragen aan schatkistpapier, welke in de eerstkomende maanden zullen vervallen. Dit veroorzaakte bij de banken een zekere terughoudendheid, behalve uiteraard voor het zeer kort loopende schatkistpapier en voor callgeld, waarvan de noteringen onveranderd bleven. Driemaandspromessen werden verhandeld tegen $1\frac{1}{2}$ pCt., halfjaarspapier tegen $1\frac{3}{16}$ pCt., negenmaandspromessen werden voor $1\frac{5}{8}$ pCt. aangeboden, terwijl elfmaandspapier tegen $1\frac{3}{4}$ pCt. werd verhandeld.

De koersdaling op de obligatiemarkt, welke in het voorafgaande overzicht werd gememoreerd, heeft

BRENGT DE WISKUNDE ONS VERDER

bij de oplossing van economische vraagstukken? Lees daarover de rede van Prof. Dr. J. B. D. Derksen, getiteld „Wiskunde en Economie”. Verkrijgbaar bij den boekhandel à f 1,25. Desgewenscht toezending franco per post na ontvangst van postwissel à f 1,35 (incl. verz.k.) door den Uitgever H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

zich niet verder voortgezet. De rentestijging is dus tot nu toe van zeer beperkten omvang gebleven.

Op de aandelenmarkt konden banken hun koersniveau van de voorafgaande week vrij goed handhaven. Bij binnenlandsche industrielen was het koersverloop verdeeld, maar scheepvaartfondsen en cultuurondernemingen waren over het algemeen zwak, zonder dat van een ernstigen koersval kan worden gesproken.

	25 Oct. '46	1 Nov. '46
A. K. U.	122	121 $\frac{1}{2}$
Lever Bros Unilever C.v.A.	253 $\frac{1}{2}$	222 $\frac{1}{2}$
Philips Gem. b. v. A.	286 $\frac{1}{2}$	283
Koninklijke Olie	336	335
H. A. L.	130 $\frac{3}{4}$	127 $\frac{1}{2}$
N. S. U.	131	128 $\frac{1}{2}$
H. V. A.	251	249
Deli Maatschappij C. v. A.	144	136 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	160	149

¹⁾ Excl. dividend.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 4 November 1946.

Activa.											
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	<table border="0"> <tr> <td>Hoofdbank f</td> <td>—</td> <td>¹⁾</td> </tr> <tr> <td>Bijbank</td> <td>—</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Agentsch. „</td> <td>1.000,—</td> <td></td> </tr> </table>	Hoofdbank f	—	¹⁾	Bijbank	—		Agentsch. „	1.000,—		1.000,— ¹⁾
Hoofdbank f	—	¹⁾									
Bijbank	—										
Agentsch. „	1.000,—										
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 4e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 j ^o art. 4 van het Koninklijk besluit van 4 October 1945, Staatsblad No. F 204)											
Beleeningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	<table border="0"> <tr> <td>Hoofdbank f</td> <td>150.822.542,44²⁾</td> </tr> <tr> <td>Bijbank „</td> <td>2.654.822,17</td> </tr> <tr> <td>Agentsch. „</td> <td>8.879.098,98</td> </tr> </table>	Hoofdbank f	150.822.542,44 ²⁾	Bijbank „	2.654.822,17	Agentsch. „	8.879.098,98				
Hoofdbank f	150.822.542,44 ²⁾										
Bijbank „	2.654.822,17										
Agentsch. „	8.879.098,98										
Op effecten, enz.	f 162.356.523,59										
Op goederen en ceelen ..	f 161.490.282,84 ²⁾										
	866.240,75										
		162.356.523,59 ¹⁾									
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)		—									
Munt en muntmateriaal:											
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 699.130.097,21										
Zilveren munt, enz.	1.093.768,84										
		700.223.866,05									
Papier op het buitenland f	4.430.806.330,03										
Tegood bij correspondenten in het buitenland	75.701.167,67										
Buitenlandsche betaalmiddelen	15.514.850,39										
		4.522.022.348,09									
Belegging van Kapitaal, Reserves en Pensioenfonds		70.880.918,46									
Gebouwen en inventaris		3.000.000,—									
Diverse rekeningen		27.562.032,16									
		f 5.486.046.688,35									
Passiva.											
Kapitaal	f 20.000.000,—										
Reservefonds	12.377.412,28										
Bijzondere reserve (winst herwaardeering goudvoorraad per 2 Juli 1945)	209.277.096,67										
Andere bijzondere reserves	76.798.079,95										
Pensioenfonds	15.460.755,83										
Bankbiljetten in omloop (oude uitgifte)	260.670.380,—										
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	2.628.054.740,—										
Bankassigaties in omloop	176.919,72										
Rekening-courant saldo's:											
's Rijks Schatkist	f 1.136.757.001,38										
's Rijks Schatkist: speciale rekening van	110.485.500,—										
Geblokkeerde saldo's van banken	70.016.997,90										
Geblokkeerde saldo's van anderen	52.278.457,67										
Vrije saldo's	688.827.136,80										
		2.058.365.093,75									
Diverse rekeningen		204.866.210,15									
		f 5.486.046.688,35									

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen

²⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) .. 42.165.200,—
Circulatie der door de Bank namens den Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen	Totaal activa	Totaal opsch. schulden
4 Nov. '46	5.222.246	189.920	5.486.047	4.947.267
28 Oct. '46	5.229.460	192.169	5.495.022	4.953.416
21 " '46	5.236.919	183.967	5.494.279	4.953.708
14 " '46	5.234.655	181.855	5.489.911	4.945.443
7 " '46	5.268.469	181.772	5.523.641	4.979.566
30 Sept. '46	5.301.353	214.962	5.591.008	5.065.272
23 " '46	5.244.806	185.572	5.511.271	4.980.246
16 " '46	5.251.892	188.547	5.525.955	5.002.357
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/G	Saldo Rijk R/G (D/G)	Geblokkeerde saldi van banken	Bankassig-natiën en diverse rekeningen
4 Nov. '46	2.888.725 ¹⁾	2.058.365	C1.247.242	70.017	205.043
28 Oct. '46	2.837.657 ¹⁾	2.114.975	C1.332.741	68.530	208.501
21 " '46	2.809.440	2.144.069	C1.363.758	61.423	206.882
14 " '46	2.813.532	2.131.625	C1.363.111	66.012	210.864
7 " '46	2.816.541	2.162.892	C1.378.343	55.297	210.320
30 Sept. '46	2.816.072	2.249.069	C1.388.748	52.073	191.893
23 " '46	2.755.788	2.224.288	C1.378.114	64.209	197.223
16 " '46	2.765.997	2.236.330	C1.422.543	100.077	189.656
6 Mei '40	1.158.613	255.174	22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.628.055.

²⁾ " " " " f 2.576.500.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Totaal van den goud-voorraad ¹⁾	Buitenlandsche deviezen	Papier op België	Voorschotten op over-heidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vordering op den Staat
29 Oct. 1946	31.817	3.723	3.796	260	1.155	50.662
24 " 1946	31.797	4.334	3.819	243	1.137	49.767
17 " 1946	31.783	4.392	3.713	230	1.095	49.842
10 " 1946	31.768	4.701	3.801	249	1.067	50.402
3 " 1946	31.789	3.709	3.747	271	1.038	50.477
26 Sept. 1946	31.655	3.720	2.928	196	1.036	49.887
19 " 1946	31.952	3.726	2.860	237	997	50.132

Data	Overheids-fondsen	Totaal activa ¹⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi van de Schatkist	van anderen	Besluitwet van 6 Oct. '44 ²⁾
29 Oct. 1946	641	157.410	71.439	3	4.350	644
24 " 1946	641	157.090	71.437	3	4.028	645
17 " 1946	641	157.035	71.726	3	3.839	673
10 " 1946	642	157.963	72.273	3	3.973	714
3 " 1946	642	157.009	72.395	3	4.395	713
26 Sept. 1946	642	155.403	71.292	2	3.886	723
19 " 1946	642	155.881	71.580	5	4.063	725

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen francs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardeering van den goudvoorraad. (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel“, ten bedrage van 64.597 miljoen francs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

BANK VAN ENGELAND.
(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt. debts and securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
30 Aug. '39	263,0	295,8	300	529,5	33,5
14 Juni '45	0,2	1.299,3	1.300	1.276,0	24,2
23 Oct. '46	0,2	1.399,3	1.400	1.360,8	39,5
30 Oct. '46	0,2	1.399,2	1.400	1.361,8	38,5

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
30 Aug. '39	0,7	113,1	6,4	24,6	160,2	31,1	90,1
14 Juni '45	1,2	235,5	4,5	13,9	261,6	8,4	201,4
23 Oct. '46	1,0	308,0	15,1	16,9	362,8	14,8	293,8
30 Oct. '46	1,0	299,9	9,5	27,3	358,4	8,2	292,7

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt. securities
	Totaal	Goudcertificaten		
3 Dec. 1941	20.805	20.553	236	2.184
7 Juni 1945	18.357	17.412	247	20.896
17 Oct. 1946	18.125	17.345	285	23.418
24 Oct. 1946	18.224	17.445	282	23.056

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt.	Member-banks
3 Dec. 1941	7.730	15.108	320	13.178
7 Juni 1945	22.860	17.350	352	15.432
17 Oct. 1946	24.557	17.534	524	16.142
24 Oct. 1946	24.552	17.121	369	15.779

BANK VAN FRANKRIJK.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan den Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsch-land
31 Aug. 1939	97.893	27.080	30.577	5.466	—
31 Mei 1945	75.151	26.443	54.508	19.750	426.000
10 Oct. 1946	94.817	101.030	59.450	34.700	426.000
17 Oct. 1946	94.817	98.212	54.447	38.900	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
31 Aug. 1939	142.359	21.341	1.252	18.038
31 Mei 1945	549.855	51.093	773	50.320
10 Oct. 1946	683.219	53.057	785	52.272
17 Oct. 1946	680.517	53.628	807	52.821

ZWEEDSCHE RIJKSBANK.
(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Goud	Staatsfondsen		Saldi buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Regularisatie-rekeningen goud en diversen
		Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1939	578	234	310 ¹⁾	—	—	335
31 Dec. 1945	1.062	421	840 ¹⁾	—	1.066	716
23 Oct. 1946	1.037	135	733	264	855	819

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's				
		Direct opvraagbaar				
		Totaal	Staat	Banken	45 dagen	Buiten-landsche banken
31 Dec. 1939	1.422	424	267	153	0,1	23
31 Dec. 1945	2.782	952	831	80	302	98
23 Oct. 1946	2.431	1.043	683	263	240	147

¹⁾ Inclusief buitenlandse banksaldi.

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Buiteni. wissels	Disconto's en voor-schotten	Effeeten	Biljetten in circulatie	Andere credieten
31 Aug. 1939	2.419,5	287,7	96,8	93,7	2.024,2	828,1
15 Juni 1945	4.773,8	121,1	373,3	63,7	3.450,5	1.610,0
30 Sept. 1946	4.881,4	148,6	63,2	53,6	3.784,9	1.078,9
15 Oct. 1946	4.856,9	162,1	80,1	54,9	3.708,1	1.162,4
23 Oct. 1946	4.846,9	167,2	122,9	54,9	3.722,3	1.177,8

OFFICIEELE DISCONTO'S.

Land	Percentage	Geldend sedert
Nederland	2 1/2	27 Juni 1941
België	1 1/2	16 Januari 1945
Engeland	2	26 October 1939
Vereenigde Staten	1	27 Augustus 1937
Frankrijk	1 1/2	20 Januari 1945
Zweden	2 1/2	9 Februari 1945
Zwitserland	1 1/2	26 November 1936

PARTICULIERE DISCONTO'S. Lop

Land	Percentage	Geldend sedert	Soort papier
Nederland	1 1/2	16 Oct. '46	3 mnds schatk.pap
Engeland	1 1/2	12 Oct. '46	3 mnds bankacc.
Ver. Staten	1 1/2	12 Oct. '46	3 mnds schatk.pap
Frankrijk	1 1/2	19 Sept. '46	3 mnds bankacc.
Frankrijk	1 1/2	19 Sept. '46	3 mnds schatk.pap.
Zwitserland	1 1/2	4 Oct. '46	3 mnds wissels

OFFICIEELE WISSELKOERSEN v. d. NEDERLANDSCHE BANK

Land	Guldens per	Datum	Aankoop	Verkoop
België-Luxemb.	100 francs	18 Oct. '46	f 6,038	f 6,068
Denemarken	100 kronen	18 Oct. '46	f 55,13	f 55,43
Frankrijk	100 francs	18 Oct. '46	f 2,22	f 2,23
Gr. Britannië en N.-Ierland	pond sterling	18 Oct. '46	f 10,68	f 10,70
Noorwegen	100 kronen	18 Oct. '46	f 53,30	f 53,60
Portugal	100 escudos	18 Oct. '46	f 10,64	f 10,74
Tsj.-Slowakije	100 kronen	18 Oct. '46	f 5,29	f 5,32
Ver. Staten	dollar	18 Oct. '46	f 2,64 TT	f 2,66 TT
Zweden	100 kronen	18 Oct. '46	f 73,58	f 73,99
Zwitserland	100 francs	18 Oct. '46	f 61,50	f 61,75

NIET OFFICIEELE WISSELKOERSEN TE AMSTERDAM.

Land	Guldens per	Datum	Aankoop	Verkoop
Britsch-Indië	100 rupees	18 Oct. '46	f 79,78	f 80,58
Canada	dollar	18 Oct. '46	f 2,63 1/2	f 2,65 1/2
Curacao	gulden	18 Oct. '46	f 1,40	f 1,41 1/2
Finland	100 mark	18 Oct. '46	f 1,95	f 1,97
Italië	100 lire	18 Oct. '46	f 1,18	f 1,20
Nederl.-Indië	gulden	18 Oct. '46	f 0,99 1/2	f 1,00 1/2
Spanje	100 peseta's	18 Oct. '46	f 23,76	f 24,30
Suriname	gulden	18 Oct. '46	f 1,40	f 1,41 1/2
Zuid-Afrika	pond	18 Oct. '46	f 10,62 1/2	f 10,70

OVERIGE UIT BUITENLANDSCHE NOTEERINGEN AFGELEIDE WISSELKOERSEN.

Land	Guldens per	Datum	Koers
<i>Europa</i>			
Ierland	pond	18 October 1946	f 10,69
Griekenland	10.000 drachmen	18 October 1946	f 5,34 1/2
Hongarije	forint	18 October 1946	f 0,22 1/2
Oostenrijk	shilling	18 October 1946	f 0,26 1/2
Polen	zloty	18 October 1946	f 0,50
Roemenië	1.000 lei	18 October 1946	f 0,75 1/2
Rusland	roebel	18 October 1946	f 0,50
Zuid-Slavie	100 dinar	18 October 1946	f 5,30
<i>Amerika</i>			
Argentinië	peso	18 October 1946	f 0,66
Bolivia	100 bolivianos	18 October 1946	f 6,88
Brazilië	100 cruzeiros	18 October 1946	f 14,25
Chili	100 pesos	18 October 1946	f 8,50
<i>Voor prioriteitse goederen</i>			
Mexico	dollar	18 October 1946	f 0,55
Peru	Peruaansche pond	18 October 1946	f 4,08
Uruguay	peso	18 October 1946	f 1,39 1/2
<i>Azië en overige werelddelen</i>			
Ceylon	rupee	18 October 1946	f 0,80 1/2
China	1.000 dollar	18 October 1946	f 0,79
Palestina	pond	18 October 1946	f 10,69
Straits Settlements	dollar	18 October 1946	f 1,25
Turkije	pond	18 October 1946	f 0,94
Egypte	pond	18 October 1946	f 10,97
Belgische Congo	100 francs	18 October 1946	f 6,053
Australië	pond	18 October 1946	f 8,55 1/2
Nieuw-Zeeland	pond	18 October 1946	f 8,60

*) Verkoopkoers.

EMISSIES IN 1946 (t/m. October).
(Reële bedragen in miljoenen guldens).

Maand	Obligaties	Aan-deelen	Totaal	Con-versies	Totaal
Januari	1.125	—	1.125	—	1.125
Februari	—	0,7	0,7	—	0,7
Maart	—	—	—	—	—
April	—	—	—	—	—
Mei	825	1,7	826,7	—	826,7
Juni	—	100,2	100,2	—	100,2
Juli	—	4,1	4,1	—	4,1
Augustus	—	8,8	8,8	—	8,8
September	—	0,8	0,8	—	0,8
October	4	0,7	4,7	—	4,7
Totaal	1.954	116,7	2.070,7	—	2.070,7

SPECIFICATIE VAN DE EMISSIES IN 1946 (t/m. October).
(Bedragen in miljoenen guldens; koersen en rentevoeten in procenten).

Maand	Obligaties		Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reel)	Rentevoet	Looptijd
	Naam						
<i>Overheid.</i>							
Januari	Nederland Spaarcertificaten		117	100	117	2 1/2	5 jaar
Januari	Grootboekschuld 1946		1.008 1)	100	1.008	3	50 jaar
Mei	Grootboekschuld 1946		825 1)	100	825	3	50 jaar
October	Prov. Z.-Holland		3,3	100	3,3	3	32 jaar
<i>Particulieren.</i>							
October	De Waarheid, Volksdagblad Nederland		0,5	100	0,5	4	30 jaar
October	Ver. tot bevordering Ger. Ziekenverzorging Nederl.		0,15	100	0,15	3 1/2	30 jaar

Maand	Aandeelen		Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reel)
	Naam				
Febr.	De Nationale Unie, 's-Gravenhage		0,7	100	0,7
Mei	Schokbeton: 4 % cum.-pref. conv.-aand aandeelen B		1	105	1,05
Juni	Herstelbank: pref. aand. B		25 1/2	100	25,18
Juli	Holl. Disconto-Maatschappij		0,6	110	0,66
Juli	Vredestein autobanden, aand. C*)		3	115	3,45
Aug.	Noord-Industrie vezelververking		2,2	106 1/2	2,34
Aug.	Hollandsche Bankunie		3	155 1/2	4,65
Aug.	Wabo "Eindhoven"		1	180	1,8
Sept.	Vervaardiging stafmateriaal		0,5	120	0,6
Sept.	Plaatwellerij, Velsen		0,18	100	0,18
Oct.			0,59	115	0,68

1) Resultaat inschrijving. *) Geplaatst bij rijksfondsen. Overigens is een bedrag van f 2 miljoen aandeelen A bij den Staat geplaatst. *) Bij de oprichting geplaatst f 1,75 miljoen aandeelen A en f 1,25 miljoen aandeelen B à pari. *) Uitsluitend voor aandeelhouders.

Ir. H. Vos

Enige kwantitatieve onderzoeken over de
betrekkingen tussen overheidsfinanciën
en volkshuishouding

38e publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijis f 9.—*

(Prijis voor leden en donateurs van het N.E.I. f 6.75)

Verkrijgbaar in den boekhandel en bij de uitgevers
DE ERVEN F. BOHN N.V. — HAARLEM